

**UCHWAŁA NR XLV/286/2021
RADY GMINY TUCZĘPY**

z dnia 19 października 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Tuczępy na lata 2021-2024”

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 1372), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z póź. zm.) Rada Gminy w Tuczępach uchwała co następuje:

§ 1.

Uchwała się Gminny Program Opieki na Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2024 zaopiniowany pozytywnie przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Tuczępy.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Klaudia Pałka

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	3
2. PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	10
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	16
4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	16
4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NA ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022.....	17
4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020.....	20
4.1.3. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030.....	21
4.1.4. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020.....	22
4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU.....	22
4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO.....	22
4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO.....	23
4.2.3. WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM NA LATA 2013-2016.....	25
4.2.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2014-2020.....	26
4.2.5. STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM 2014-2020.....	28
4.2.6. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2011-2015 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2019.....	28

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	28
5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.....	29
5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY.....	36
5.2.1. KRAJOBRAZ KULTUROWY.....	49
5.2.2. ZABYTKI OBJETE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY.....	49
5.2.3. ZABYTKI O NAJWAŻNIEJSZYM ZNACZENIU DLA GMINY.....	60
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.....	61
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.....	64
7.1. PRIORYTETY PROGRAMU OPIEKI.....	65
7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OPIEKI.....	68
7.3. ZADANIA PROGRAMU OPIEKI.....	69
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	70
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU NAD ZABYTKAMI.....	71
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	72
10.1. ŚRODKI PUBLICZNE.....	72
10.2. ŚRODKI PRYWATNE.....	73
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW.....	75
12. POTANOWIENIA KOŃCOWE.....	83

1. WSTĘP

Wśród najważniejszych czynników decydujących o szansach rozwoju społeczno-ekonomicznego oraz o możliwościach kreowania aktywnego społeczeństwa obywatelskiego znajduje się dziedzictwo kulturowe. Częścią tego dziedzictwa są zabytki ruchome i nieruchome, które jako ślady działalności ludzkiej stanowią źródło informacji o życiu przodków oraz o historycznym rozwoju regionu i kraju. Zachowanie łączność między przeszłością i przyszłością wymaga szczególnej troski o dziedzictwo narodowe, co jest konstytucyjnym obowiązkiem każdego Polaka. Troska o ochronę dziedzictwa kulturowe nabiera szczególnego znaczenia w warunkach funkcjonowania Polski w unijnej wspólnocie kulturowej. Dokumenty programowe Unii Europejskiej nadają szczególną wagę odrębności kulturowej i zwracają uwagę na potrzebę promowania wspólnego dziedzictwa kulturowego z poszanowaniem zasady respektowania narodowej i regionalnej różnorodności kulturowej.

Dziedzictwo kulturowe stanowi także ważny element rozwoju turystyki oraz rozwoju gospodarczego, jako fundament rozwoju przemysłu kultury, który zawiera w sobie nie tylko dziedziny działalności gospodarczej bezpośrednio zajmujące się produkcją i dystrybucją dóbr i usług kultury, ale i działalność niedochodową, która generuje przychód w innych branżach. Z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego rozwój przemysłu kultury mieści się w modelu gospodarki opartej na wiedzy:

- tworzy miejsca pracy oraz zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów,
- opiera się na ponadlokalnych powiązaniach, dziedzictwie kulturowym, wiedzy i informacji,
- jest powiązany z innymi sektorami bazującymi na wiedzy (edukacja, turystyka),
- jest czysty ekologicznie.

Złożoność działań w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania tymi zabytkami. Narzędziem realizacji strategii ochrony dziedzictwa kulturowego są programy opieki nad zabytkami województwa, powiatu lub gminy.

Program za jeden z celów podstawowych przyjmuje pobudzenie wśród lokalnej społeczności świadomości istnienia własnego dziedzictwa kulturowego oraz potrzeby jego ochrony. Coraz więcej osób identyfikuje się z własnym regionem. Na wzmocnienie więzi regionalnych wpływają zwiększające się możliwości swobodnego dysponowania swoim losem oraz przywiązanie do własnych korzeni rodzinnych i narodowych wzmacniające poczucie bezpieczeństwa związane z rodzinnymi stronami. Powoduje to pragnienie posiadania bezpiecznej „małej ojczyzny”. Odzwierciedleniem tych zjawisk jest historia własnego regionu, której widocznym znakiem są lokalne zabytki. Pielęgnacja własnej historii związana jest z ochroną dziedzictwa kulturowego i wymaga wzięcia odpowiedzialności przez właścicieli i użytkowników za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywnego udziału samorządów w wykorzystaniu i promowaniu dziedzictwa kulturowego.

Należy zatem podjąć wszelkie starania w zakresie wspólnej dbałości o wartości historyczne i estetyczne architektury i przestrzeni.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2020 poz.282), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorzady wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Stan prawodawstwa ochrony dziedzictwa kulturalnego w Polsce jest od dnia 1 maja 2004r. częścią systemu prawa Unii Europejskiej. Do zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego odnosi się również:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,
- Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282)
- Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 poz. 1651 ze zm.),
- Ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. z 2018 r. poz. 233 z późn zn),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 1988 r. w sprawie organizacji, trybu działania i zasad finansowania Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (Dz. U. z 1988 r. nr 22 poz. 154),
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 maja 1999 r. w sprawie określenia sposobu oznakowania granic Pomników Zagłady i ich stref ochronnych, a także wzorów znaków wskazujących na te granice (Dz. U. z 1999 r. nr 47 poz. 473).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa procedurę sporządzania i kontroli realizacji lokalnych i regionalnych programów opieki nad zabytkami. W odniesieniu do samorządu gminnego ustawa ta określa następujący sposób działania:

- 1) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami,
- 2) program sporządza się co 4 lata,

- 3) program przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 4) program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- 5) Wójt Gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy.

Podstawą prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece na zabytkami, która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy Gminnego programu opieki nad zabytkami.

Art.87 ust.2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

- włączanie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich za-chowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką na zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczegółowo określa przedmiot, zakres, formy i sposób ochrony zabytków.

Zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. W myśl powołanej ustawy ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

- zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,

- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami,
 - ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome będące w szczególności:
- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami,
 - środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi,
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne będące w szczególności:
- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,

- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy:

- geograficzne,
- historyczne,
- tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków,
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego (po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków),
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględniające w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

Ochrona zabytków polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu i nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W myśl powołanej ustawy - opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii.

Ochrona wartości kulturowych i historycznych jest uwzględniana przy tworzeniu form ochrony art.6 ust.1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Do na podstawie form ochrony przyrody, które uwzględniają ochronę wartości kulturowych, należą:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Na szczególną uwagę zasługuje ochrona wielkoobszarowa w postaci parku krajobrazowego. Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody :

1. Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.
2. Na obszarach graniczących z parkiem krajobrazowym może być wyznaczona otulina.
3. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, która określa jego nazwę, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla danego parku krajobrazowego lub jego części, wybrane spośród zakazów, o których mowa w art. 17 ust. 1, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego następuje w drodze uchwały sejmiku

województwa wyłącznie z powodu bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz walorów krajobrazowych na obszarach projektowanych do wyłączenia spod ochrony.

- a. Utworzenie parku krajobrazowego położonego na terenie więcej niż jednego województwa następuje w drodze podjęcia jednobrzmiącej uchwały właściwych sejmików województw.
4. Projekt uchwały sejmiku województwa w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy oraz właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.
- a. Uzgodnień, o których mowa w ust. 4, dokonuje się w trybie art. 106 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, z zastrzeżeniem że brak przedstawienia stanowiska w terminie miesiąca od dnia otrzymania projektu uchwały, jest uważane za uzgodnienie projektu.
 - b. Rada gminy może odmówić uzgodnienia projektu uchwały, o której mowa w ust. 3, wyłącznie w przypadku, gdy przyjęcie tej uchwały prowadziłoby do ograniczenia możliwości rozwojowych gminy wynikających z ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego lub miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w stopniu nieproporcjonalnym do wartości jakie park krajobrazowy ma chronić.
 - c. Rada gminy nie może odmówić uzgodnienia projektu uchwały, o której mowa w ust. 3, w przypadku, gdy podjęcie tej uchwały jest konsekwencją rekomendacji dotyczącej utworzenia lub powiększenia obszaru parku krajobrazowego zawartej w audycie krajobrazowym, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
 - d. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru może nastąpić również na wniosek rady gminy, na obszarze której park krajobrazowy miałby być utworzony lub powiększony.
 - e. Wniosek, o którym mowa w ust. 4d, rozpatrywany jest nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku przez sejmik właściwego województwa.
5. Statut parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych określający strukturę organizacyjną parku lub zespołu parków nadaje sejmik województwa w drodze uchwały.
- a. Statut parku krajobrazowego położonego na terenie więcej niż jednego województwa nadaje w drodze uchwały sejmik województwa, na którego obszarze działania znajduje się większa część parku, w porozumieniu z pozostałymi sejmikami województw.

6. Grunty rolne i leśne oraz inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu.
7. Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w części dotyczącej parku krajobrazowego i jego otuliny, wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku krajobrazowego.

Parki krajobrazowe - ustawa krajobrazowa

Celem ochrony miejsc pamięci jest zachowanie wszelkich śladów i utrwalenie znaczących dla tożsamości narodowej wydarzeń, faktów, postaci z dziejów państwa i narodu polskiego, walk o zjednoczenie i niepodległość ze szczególnym uwzględnieniem celów wychowawczych i edukacyjnych, tak aby służyły popularyzacji wiedzy o dokonaniach Polaków, stanowiły trwałe elementy tożsamości narodowej i składnik współczesnego życia.

Miejsca, obiekty i znaki pamięci narodowej jako ważny składnik tożsamości powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

W ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293, 471, 782, 1086.),

1. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. 1994 Nr 89 poz. 414 tj. Dz. U. 2020 poz. 1333),
2. ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471.),
3. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219.),
4. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 65, 284, 471, 782.),
5. ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194.),
6. ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902.),
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz.1479.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. ustawy z dnia 14lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020r. poz. 164.).

Podstawowym aktem prawnym gwarantującym ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie Polski jest Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r., Nr 114, poz.946.). Zgodnie z art. 5, art. 6 i art. 86 Konstytucji RP, ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów, o czym stanowi:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713.) Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym zadaniem własnym gminy jest „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest: Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282, 782.). Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami, zasady tworzenia programów ochrony zabytków oraz zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, oraz organizację organów ochrony zabytków (w szczególności art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 71, 89).Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2023 14 zgodnie z art. 4 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa odróżnia ochronę zabytków od opieki nad zabytkami, przypisując ochronie zabytków czynności o charakterze władczym, realizowane przez organy administracji publicznej w oparciu o obowiązujące akty prawne oraz przypisane im ustawowo kompetencje (np. wydawanie decyzji administracyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, zapobieganie zagrożeniom, kontrolę stanu ich zachowania a także uwzględnienie ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska). Natomiast, zgodnie z art. 5 ustawy, opieka nad zabytkami to działania faktyczne podejmowane przez właściciela lub posiadacza zabytku, polegające w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 71. ust. 2. ustawy, w przypadku gdy tytuł prawny do zabytku posiada jednostka samorządu terytorialnego, sprawowanie opieki nad zabytkami, określonej w art.5 ustawy, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki. Ponadto, zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Zadania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione w wielu obowiązujących aktach prawnych.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dokonuje podziału kompetencji w zakresie ochrony zabytków. Organami ochrony zabytków są:

- minister kultury, w imieniu którego działa Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego działa wojewódzki konserwator zabytków.

Na szczeblu centralnym organem zajmującym się ochroną zabytków jest Generalny Konserwator Zabytków. Do jego zadań należy w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych nieprawnie za granice,
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach ochrony zabytków,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków,
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich,
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wy-różnień, nagród pieniężnych i rzeczowych,
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki za opiekę nad zabytkami,
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- podejmowanie działań związanych z troską o zabytki dotyczące historii Polski pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Na szczeblu wojewódzkim organem zajmującym się ochroną zabytków jest wojewódzki konserwator zabytków, którego powołuje i odwołuje wojewoda na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków lub za jego zgodą. Do zadań wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z powołaną ustawą należy w szczególności:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- sporządzanie, w ramach własnych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi,

- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Kompetencje w zakresie ochrony zabytków na szczeblu gminnym - zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - sprawuje: Wójt, Burmistrz, Prezydent, który:

- sporządza plan ochrony parku kulturowego, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- przedstawia do zatwierdzenia radzie gminy planu ochrony parku kulturowego,
- prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- przyjmuje zawiadomienia o odkryciu, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem lub zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym,
- przekazuje wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przyjętego zawiadomienia o odkryciu, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem lub zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym,
- sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami,
- sporządza, co 2 lata, sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami,
- przedstawia sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami Radzie Gminy,
- występuje z wnioskiem o przyznanie osobom zasłużonym w sprawowaniu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami odznaki za opiekę nad zabytkami,
- realizuje sprawy z zakresu właściwości wojewody, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, powierzonych przez wojewodę, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, w drodze porozumienia.

Rada gminy, która:

- uwzględnia zadania z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu strategii rozwoju gminy, studiów uwarunkowań i kierunków oraz planów zagospodarowania przestrzennego gminy, a w szczególności:
 - postanowień krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
 - rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
 - przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniających opiekę nad zabytkami,
- uwzględnia w studium uwarunkowań i kierunków oraz w planie zagospodarowania przestrzennego gminy, w szczególności:
 - ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - ochronę innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - ochronę parków kulturowych,
 - ustaleń gminnego programu opieki nad zabytkami,
 - ustalanie strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków,
- przyjmuje gminny program opieki nad zabytkami, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- uwzględnia ewidencję zabytków jako podstawę do sporządzania programu opieki nad zabytkami,
- udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru na zasadach określonych w podjętej przez siebie uchwale,
- prowadzi wykaz udzielonych dotacji,
- informuje o udzielonych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku inne organy uprawnione do udzielania takich dotacji,
- przyjmuje zabytek, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami, który został wywłaszczony przez starostę jeżeli nie było możliwe usunięcie zagrożenia, dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego

na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia - na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków,

- podejmuje uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, w sprawie utworzenia parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej,
- zatwierdza plan ochrony parku kulturowego,
- tworzy jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem kulturowym w celu realizacji zadań związanych z jego ochroną,
- sporządza miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, na których utworzono park kulturowy,
- uwzględnia w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oprócz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, inne zabytki nieruchome wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2024 wpisuje się w cele strategiczne dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego realizowane na szczeblu krajowym. Należą do nich: Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do opracowania, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. „Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Bardzo istotne jest przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich: „Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) zasady primum non nocere,
- 2) zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),

- 3) zasady minimalnej niezbędnej ingerencji,
- 4) zasady, zgodnie z którą usuwać należy to, co na oryginał działa niszcząco,
- 5) zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) zasady odwracalności metod i materiałów,
- 7) zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów - pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów-architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych - codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń".

Program opieki nad zabytkami w Gminie Tuczępy koresponduje z założeniami dokumentów programowych Gminy Tuczępy, Województwa Świętokrzyskiego oraz dokumentami krajowymi, w szczególności:

- Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- Narodową Strategią Rozwoju Kultury wraz z Uzupełnieniem na lata 2004-2020,
- Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego,
- Strategią Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim,
- Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego,
- Strategią Rozwoju Gminy Tuczępy 2016-2020,
- Planem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Tuczępy

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2019-2022

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem tego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami obecnie jest opracowywany. W tezach do tego Programu określono siedem podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
- 2) maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),

- 3) minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymanie się od działań niekoniecznych),
- 4) usuwania tylko tego, co na oryginał działa niszcząco,
- 5) czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) odwracalności metody i materiałów,
- 7) wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te powinny być uwzględniane podczas prowadzenia wszelkich prac przy zabytkach m.in. przez pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli, użytkowników i innych.

W tezach do Programu wyznaczone zostały następujące cele działań:

- W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:
 - pełna ocena stanu, a także kategorii i stopnia zagrożeń krajowego zasobu:
 - zabytków ruchomych,
 - zabytków nieruchomych,
 - dziedzictwa archeologicznego,
 - pomników historii,
 - obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa,
 - wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych,
 - objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki,
 - ocena stanu służb i ich możliwości wypełniania zadań z zakresu ochrony zabytków,
 - ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków – m.in. rozwijanie i podnoszenie skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami,
 - udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.
- W zakresie działań o charakterze systemowym:
 - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,

- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego - wprowadzenie jej do wszystkich dziedzin i na wszystkie poziomy zarządzania i gospodarowania.
 - stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:
- tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji,
 - gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o:
 - stanie zachowania zabytków,
 - postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich,
 - zagrożeniach dla zabytków,
 - prawidłowości zarządzania zabytkami,
 - bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych,
 - innych formach ochrony dziedzictwa,
 - wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego - wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.
- W zakresie kształcenia i edukacji:
- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
 - kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków,
 - upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.
- W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie,
- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4.1.2. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004- 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. określa zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 zakłada że, działania podejmowane w ramach Strategii powinny prowadzić do następujących efektów:

- zmniejszenie dysproporcji w dostępie do kultury w regionach,
- zwiększenie udziału kultury w PKB,
- zwiększenie liczby małych i średnich przedsiębiorstw oraz liczby zatrudnionych w przemysłach kultury,
- radykalna poprawa podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków,
- stworzenie markowych produktów turystyki kulturowej,
- wykształcenie więzi pomiędzy kulturą, edukacją i nauką w kształtowaniu kapitału społecznego.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 precyzuje również cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, które obejmują:

- Cel strategiczny:
 - zrównoważenie rozwoju kultury w regionach,
- Cele uzupełniające:
 - wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
 - zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury,
 - wzrost udziału kultury w PKB,
 - zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
 - modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,

- wzrost uczestnictwa w kulturze,
- rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w szkolnych programach,
- efektywna promocja twórczości,
- promocja polskiej kultury za granicą,
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele cząstkowe realizowane będą w ramach obszarów priorytetowych, którym odpowiadają Programy Operacyjne:

- promocja twórczości,
- Dziedzictwo kulturowe,
- Promocja czytelnictwa,
- Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury,
- Obserwatorium kultury,
- Promocja kultury polskiej za granicą,
- Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- Promesa Ministra Kultury,
- Media z kulturą,
- Rozwój inicjatyw lokalnych,

4.1.3. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 Uchwałą Nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 r. Rada Ministrów określiła Koncepcje Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, która będzie realizowana poprzez realizację celów szczegółowych:

Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3: Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Cel 6: Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

4.1.4. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020

Głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.) jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się: - tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na 15 poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym, - ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu, - digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury. W Strategii podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

4.2.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r. została przyjęta uchwałą Nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 r. Celem generalnym strategii jest wzrost atrakcyjności Województwa jako podstawy zintegrowanego rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Wśród czynników wpływających na poprawę wizerunku Województwa Strategia wymienia zasoby dziedzictwa kulturowego: liczne i różnorodne zasoby dóbr kultury, wielość tradycji historycznych i miejsc związanych z przeszłością narodu polskiego oraz bogato reprezentowaną tradycyjną kulturę i sztukę ludową. Elementy te są podstawą oferty turystycznej regionu. Jako jeden z celów strategicznych prowadzących do osiągnięcia celu generalnego dokument wymienia Ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury w ramach priorytetu. Ochrona i udostępnienie dziedzictwa kulturowego wskazuje następujące kierunki działań:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,

- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,
- zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- poprawa warunków funkcjonowania instytucji artystycznych,
- poprawa warunków funkcjonowania bibliotek, w szczególności naukowych i akademickich, oraz zwiększenie dostępności do nowoczesnych usług bibliotecznych, z wykorzystaniem technologii informatycznych,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- poprawa dostępności mieszkańców do oferty kulturalnej poprzez wspieranie instytucji poszerzających ofertę programową, umożliwiającą aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym,
- tworzenie nowych miejsc pracy związanych z ochroną i udostępnianiem dziedzictwa kulturowego.

Strategia jest nadrzędnym dokumentem wyznaczającym cele i główne kierunki rozwoju regionu. Wyznaczono w niej wizję: Świętokrzyskie - region zasobny w kapitał i gotowy na wyzwania. Nadrzędną ideę działań podejmowanych w regionie w perspektywie 2020 roku zawarto w sformułowanej misji Strategii Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020: Pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska. Konkretyzacja powyższej misji Strategii będzie się odbywała na drodze realizacji następujących sześciu celów strategicznych:

- 1) koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej,
- 2) koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu,
- 3) koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki,
- 4) koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego regionu,
- 5) koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich,
- 6) koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu.

Dla celów strategicznych wyznaczono pod-cele wraz z zadaniami. Nie obejmowały one zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

4.2.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego został przyjęty uchwałą Sejmiku nr XXIX/399/02 z dnia 26 kwietnia 2002 r. Głównym założeniem

regionalnej polityki przestrzennej w zakresie gospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego jest skuteczniejsza ochrona i rewaloryzacja zabytków oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzeniu wiedzy zwłaszcza młodego pokolenia, świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji. Ważnym zadaniem jest także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu specyfiki lokalnej i subregionalnej. Plan określa priorytetowe obszary działań:

- intensyfikacja i pogłębianie rozpoznania zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego, dotychczas nie sklasyfikowanych lub mało rozpoznanych,
- ochrona i rewaloryzacja zabytkowych układów przestrzennych miast,
- zachowanie najcenniejszych walorów artystyczno – krajobrazowych,
- zachowanie i ochrona obiektów i zespołów o najwyższej randze i szczególnym znaczeniu dla kultury narodowej i dziedzictwa światowego,
- promocja i udostępnianie najcenniejszych walorów i zasobów.

Głównym celem polityki przestrzennej jest zachowanie i umacnianie regionalnej tożsamości kulturowej, jak też zapewnienie ochrony i rewaloryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego, stosownie do przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury oraz innych ustaw związanych z tą problematyką. Plan określa również cele wspomagające:

- dążenie do pełnego rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, wprowadzenie do ewidencji konserwatorskiej zasobów ujawnionych lub zweryfikowanych,
- objęcie ochroną parkową najcenniejszych obszarów kulturowych oraz unikalnych zespołów lub obiektów zabytkowych,
- dążenie do zwiększenia rangi ochronnej w skali światowej i krajowej obiektów, zespołów i układów urbanistyczno-krajobrazowych o szczególnym znaczeniu dla kultury narodowej i historii,
- zwiększenie zakresu ochrony prawnej zespołów i obiektów objętych jedynie ewidencją, a ważnych dla tożsamości regionalnej i lokalnej (szczególnie zagrożonych) przez dokonywanie wpisów do rejestru dóbr kultury,
- przeprowadzenie prac rewaloryzacyjnych najcenniejszych zabytkowych zespołów urbanistycznych oraz ciekawych zespołów staromiejskich, zwłaszcza zagrożonych.

Zasady realizacji wymienionych wyżej celów polegają na:

- respektowaniu wymogów ochronnych oraz umożliwieniu rewaloryzacji zagrożonych zespołów lub obiektów zabytkowych, objętych rejestrem dóbr kultury,

- zachowanie i rewaloryzacja niszczących obiektów kultowych, dawnych cmentarzy oraz innych miejsc i wyróżników bogatej historii regionu,
- archeologiczne badania ratunkowe na terenach realizowanych lub przewidywanych inwestycji wielkoobszarowych,
- działania ochronno-rewaloryzacyjne dostosowane do lokalnej specyfiki,
- atrakcyjna oferta inwestycyjno-handlowa obiektów zabytkowych przewidzianych do sprzedaży,
- wzrost świadomości społecznej co do znaczenia i wartości obiektów kulturowych dla rozwoju, promocji oraz integracji regionalnej.

4.2.3. WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM NA LATA 2013-2016

Program opieki nad zabytkami województwa świętokrzyskiego na lata 2013 – 2016 został przyjęty uchwałą nr XXIX/524/13 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 25 marca 2013 r. W programie wyznaczono cel generalny, 3 cele szczegółowe (strategiczne) wraz z kierunkami działań i zadaniami, których realizacja ma służyć osiągnięciu celu generalnego.

Cel generalny: Ochrona i zachowanie materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego.

Cele szczegółowe:

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego. Kierunki działań:

- rozpoznanie i dokumentacja zasobów zabytkowych;
- ochrona zabytków ruchomych;
- ochrona zabytków nieruchomych;
- ochrona zabytków archeologicznych;
- ochrona zabytkowych układów architektonicznych;
- stwarzanie warunków dla powstania i rozwoju parków kulturowych oraz ochrona krajobrazu kulturowego.

2. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kultowego. Kierunki działań:

- poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa;
- promocja zasobów dziedzictwa kulturowego;
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.

3. Tworzenie warunków do wzmacniania tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej. Kierunki działań:

- kultywowanie tradycji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego;
- popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

4.2.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020 został przyjęty uchwałą nr 1870/13 przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego dnia 8 maja 2013 r., jako wstępna wersja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020.

Analiza potrzeb i wyzwań oraz kierunki polityk wspólnotowych na lata 2014 - 2020 w dziedzinie promocji i zachowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego koncentruje się w obszarze ochrony zabytków poprzez priorytet inwestycyjny: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Cel główny programu to: Województwo świętokrzyskie jako region efektywnie wykorzystujący swoje potencjały rozwojowe, w oparciu o postęp technologiczny, odpowiedzialne czerpanie z zasobów środowiska, oraz budowę kapitału społecznego.

Na podstawie celu głównego wyznaczono osie priorytetowe, a w tym: Oś priorytetowa - Dziedzictwo naturalne i kulturowe. Oś ta przewiduje realizację działań mających na celu promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem oraz ochronę środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów. Z uwagi na potencjał regionu przejawiający się zarówno w bogactwie naturalnym jak i w zasobach dziedzictwa kulturowego wspierane będą inwestycje mające na celu ochronę terenów cennych przyrodniczo, różnorodności biologicznej, promocję i rozwój zasobów przyrodniczo-kulturowych, dając tym samym możliwość rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W ramach interwencji zostały zaprogramowane priorytety inwestycyjne, wspierające inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska, które znacząco wpłyną na ochronę i poprawę środowiska naturalnego. Wzmocnienie efektywnego systemu gospodarki odpadami oraz kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej stanowiąc będą kolejne elementy wsparcia osi. W kontekście ochrony środowiska istotne jest też środowisko miejskie. Dlatego też, w ramach przedmiotowej osi można będzie realizować inwestycje dotyczące poprawy stanu środowiska na terenach miejskich.

4.2.5 STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM 2014-2020

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2014 - 2020 została opracowana w grudniu 2014 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2006 - 2014, która przyjęta została uchwałą nr XXV/404/06 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 6 lutego 2006 r. W strategii

wymieniono i opisano walory turystyczne województwa świętokrzyskiego. W analizie walorów turystycznych regionu (rozdział 3, podpunkt 3.2.2.), zwrócono szczególną uwagę na walory antropogeniczne, będące efektem działalności człowieka. Dbalność o zabytki w województwie, sprawiła, że obiekty zostały oddane szczególnej ochronie prawnej i obecnie region może się poszczycić zabytkami, muzeami, instytucjami kultury i sztuki, które składają się na unikatową ofertę turystyczną w skali krajowej i europejskiej. Najwięcej zabytków nieruchomych na terenie województwa to obiekty sakralne, mieszkalne i zabytkowe obszary zieleni. Najmniej zabytków można wyróżnić w kategorii zamków i budowli obronnych. Istotną działalność promującą dziedzictwo kulturowe województwo prowadzą muzea. Według Informatora Turystycznego Województwa Świętokrzyskiego z 2014 r., na terenie województwa świętokrzyskiego działają 24 galerie i stałe wystawy, 70 jednostek będących muzeami, izbami regionalnymi i instytucjami działającymi na rzecz popularyzacji dziedzictwa kulturowego, a nie będące muzeami. Wydarzenia także bardzo ważny dodatek do oferty turystycznej województwa.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r. została przyjęta uchwałą Nr XXXIII/589/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 16 lipca 2013 r. Celem generalnym Strategii jest wzrost atrakcyjności Województwa jako podstawy zintegrowanego rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Wśród czynników wpływających na poprawę wizerunku Województwa Strategia wymienia zasoby dziedzictwa kulturowego: liczne i różnorodne zasoby dóbr kultury, wielość tradycji historycznych i miejsc związanych z przeszłością narodu polskiego oraz bogato reprezentowaną tradycyjną kulturę i sztukę ludową. Elementy te są podstawą oferty turystycznej regionu. Jako jeden z celów strategicznych prowadzących do osiągnięcia celu generalnego dokument wymienia Ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury w ramach priorytetu. Ochrona i udostępnienie dziedzictwa kulturowego wskazuje następujące kierunki działań:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury,
- zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- poprawa warunków funkcjonowania instytucji artystycznych,
- poprawa warunków funkcjonowania bibliotek, w szczególności naukowych i akademickich, oraz zwiększenie dostępności do nowoczesnych usług bibliotecznych, z wykorzystaniem technologii informatycznych,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- poprawa dostępności mieszkańców do oferty kulturalnej poprzez wspieranie instytucji poszerzających ofertę programową, umożliwiającą aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym,

- tworzenie nowych miejsc pracy związanych z ochroną i udostępnianiem dziedzictwa kulturowego.

4.2.6. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2011-2015 Z UWZGLĘDNIENIEM PERSPEKTYWY DO ROKU 2025

Program ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego na lata 2011 - 2015 z perspektywą do roku 2025 jest aktualizacją poprzedniej edycji Programu ochrony środowiska. W programie na podstawie aktualnego stanu środowiska i źródeł zagrożeń w poszczególnych komponentach środowiska, określono:

- strategię działań dla poprawy stanu środowiska w perspektywie do 2019 r.,
- wojewódzkie priorytety ekologiczne i przedsięwzięcia priorytetowe, planowane do realizacji w latach 2011 – 2015,
- monitoring realizacji programu,
- aspekty finansowe wdrażania programu.

Strategia działań dla poprawy stanu środowiska, zawiera cele średniookresowe do 2019 r., kierunki działań do 2015 r. i najważniejsze działania, ujęta jest w następujących zagadnieniach:

- ochrona zasobów naturalnych;
- poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;
- kierunki działań systemowych.

Priorytety ekologiczne, wyznaczone zostały dla następujących obszarów działania:

- ochrona zasobów naturalnych;
- jakość powietrza;
- ochrona wód i gospodarka wodna;
- gospodarka odpadami;
- oddziaływanie hałasu;
- oddziaływanie pól elektromagnetycznych
- edukacja ekologiczna
- poważne awarie.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Strategia Rozwoju Gminy Tuczępy została przyjęta Uchwałą Nr XVII/117/2016 Rady Gminy Tuczępy z dnia 09 marca 2016 r. Strategia wskazuje na ważną rolę lokalnego dziedzictwa kulturowego w rozwoju gospodarczym Gminy oraz podnoszeniu jego atrakcyjności. Głównym celem tworzenia dokumentu strategicznego, jest zdiagnozowanie priorytetowych obszarów, celów i kierunków rozwoju zmierzających do rozwoju społeczno-gospodarczego. Strategia rozwoju Gminy Tuczępy na lata 2016-2020 to wieloletni plan działania, określający strategiczne cele rozwoju gminy i zawierający takie kierunki oraz działania, które są niezbędne do realizacji przyjętych założeń strategicznych.

Strategia Rozwoju Gminy Tuczępy definiuje również kierunki procesu przemian przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych na terenie gminy, przyczyniając się do poprawy jakości życia mieszkańców, stanu środowiska naturalnego i kulturowego, przywrócenia ładu przestrzennego oraz do ożywienia gospodarczego, a także odbudowy więzi społecznych.

Gmina charakteryzuje się dość wysokimi walorami środowiska naturalnego i kulturowego oraz niewielkim potencjałem turystycznym. Na wysokie walory środowiskowe składają się m.in. obecność obszarów chronionego krajobrazu, wysoka lesistość oraz znaczna liczba obiektów mających szczególną wartość historyczną i kulturową.

Program rewitalizacji gminy Tuczępy na lata 2016-2023

Procesem rewitalizacji objęto obszary, które charakteryzują się występowaniem największej ilości negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzennych, technicznych oraz funkcjonalno-przestrzennych a jednocześnie mają największy kapitał społeczny oraz potencjał rozwojowy oraz mające duży wpływ na rozwój całej gminy. Do rewitalizacji wybrano sołectwa Grzymała, Kargów, Nieciesławice, Tuczępy. W Programie wyznaczono sześć głównych celów:

- 1) Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, promocja integracji i włączenia społecznego na obszarach rewitalizacji,
- 2) Poprawa dostępu do usług publicznych oraz zwiększenie ich jakości (edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych). W tym rozwój zasobów kultury poprzez rozbudowę i dostosowanie obiektu do prowadzenia działalności kulturalnej (obszar Radoszyce),
- 3) Rozwój turystyki, zagospodarowanie terenów pod rekreację, sport i wypoczynek. W tym zachowanie dziedzictwa kulturowego na terenie sołectwa Grzymała, Kargów, Tuczępy oraz rewitalizacja Parku w Nieciesławicach,
- 4) Poprawa infrastruktury technicznej i bezpieczeństwa na obszarach rewitalizacji,
- 5) Rozwój przedsiębiorczości na obszarach rewitalizacji,

- 6) Ochrona środowiska oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach rewitalizacji.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczępy

Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczępy został przyjęty Uchwałą Rady Gminy Nr. XIX/135/2001 z dnia 28 grudnia 2001 roku. Założeniem gminnej polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego jest utrwalanie jej tożsamości i odrębności kulturowej oraz ochrona i rehabilitacja ukształtowanych zespołów zabytkowych lub pojedynczych obiektów. Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2020, poz.282 tj.) ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli, Organy rządowe i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Obowiązkiem właścicieli i użytkowników jest utrzymanie należących do nich dóbr kultury we właściwym stanie.

Ponadto polityka przestrzenna to:

- podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałaniu rozproszonemu zabudowy,- przestrzeganie zakazów i nakazów obowiązujących- w strefach ochrony konserwatorskiej,
- dopasowanie współczesnych programów mieszkalno-usługowych do historycznej funkcji obiektów i zespołów zabytkowych, poprzez adaptację, rozbudowę i przebudowę.

Dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną.

Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, należyte utrzymanie oraz społecznie celowe wykorzystanie i udostępnienie dla celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak aby służyły nauce oraz popularyzacji wiedzy i sztuki, stanowiły trwały element rozwoju kultury i były czynnym składnikiem życia współczesnego społeczeństwa.

Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, ewidencji i rejestracji oraz na ich konserwacji, restauracji lub odbudowie, opartych na zasadach naukowych.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego w Studium ustala się następujące zasady:

1) Dla obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków ustala się:

- wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, renowacyjne i rewaloryzacyjne przy obiektach i na terenach wpisanych do rejestru zabytków wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi,
- zakaz lokalizacji, wszelkich inwestycji mogących przyczynić się do utraty cech historycznych, architektonicznych i estetycznych obiektów i zespołów budowlanych, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły, które również mogą silnie ingerować w krajobraz kulturowy, oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru otoczenia zabytkowego z szczególnym uwzględnieniem inwestycji typu: wiatraki, stacje bazowe cyfrowej telefonii komórkowej, reklamy wielkoformatowe.
- wszelkie prace sanacyjno-porządkowe i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków, a także wydzielenia działek i lokalizacja nowych obiektów wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi.

2) Dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków ustala się:

- nakaz zachowania bryły budynku i kształtu dachu;
- w przypadku budynków zewnętrznego ocieplenia odtworzenie detalu architektonicznego;
- odnośnie wyglądu elewacji zewnętrznych (szczególnie elewacji frontowej) nakaz zachowania lub odtworzenia na podstawie zachowanych elementów bądź ikonografii detalu architektonicznego, także układu elewacji oraz kształtu okien;
- zakaz zastosowania blachy dachówko-podobnej lub gontu papowego jako pokrycia dachu;
- odnośnie kolorystyki elewacji nakaz stosowania barw pastelowych dla elewacji budynków;

- zakaz instalowania reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku oraz osie widokowe na obiekty zabytkowe;
 - wszelkie prace budowlane, konserwatorsko-restauratorskie mające wpływ na zmianę wyglądu zewnętrznego obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków należy uzgodnić z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.
- 3) Odnośnie inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się:
- konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej, w zakresie usytuowania, skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,
 - utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości,
 - zachowanie historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
 - zachowanie proporcji wysokościowych, ze szczególnym uwzględnieniem osi na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.
- 4) Na terenie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych, przemysłowych oraz niwelacji terenu a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi.
- 5) Dla ochrony stanowisk archeologicznych niewpisanych do rejestru zabytków oraz nawarstwień kulturowych zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni nakazuje się postępowanie zgodnie z przepisami odrębnymi, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

W odniesieniu do wszystkich komponentów środowiska kulturowego uwzględniając wymagania ochrony dóbr kultury podyktowane ustawą, w Studium ustala się następujące kierunki działań:

- 1) ochronę obiektów i zespołów zabytkowych oraz stanowisk archeologicznych
- 2) ochronę obszarów historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego miejscowości Radoszyce; w tym celu wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej:
 - Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej, która obejmuje obszar, szczególnie wartościowy o bardzo dobrze zachowanej historycznej strukturze

przestrzennej do bezwzględnego zachowania; jest to rynek i bloki zabudowy przyrynkowej, a także zespół kościoła parafialnego. W strefie „A” obowiązują:

- nakaz utrzymania historycznej linii zabudowy pierzei, które są na tym obszarze wyraźnie czytelne;
 - bezwzględne zachowanie istniejącego układu przestrzennego, przebiegu ulic z ich krzywiznami i uliczek pomocniczych.
 - wysokość nowej zabudowy nie powinna przekraczać wysokości dwóch kondygnacji naziemnych, nie należy tworzyć nowych dominant i subdominant krajobrazowych;
 - nowe obiekty powinny mieć skalę, gabaryty, formę architektoniczną harmonizującą ze starą zabudową, dachy dwuspadowe o prostych bryłach; - rynek powinien być objęty programem rewaloryzacji.
- Strefa „B” pośredniej ochrony konserwatorskiej, która obejmuje obszar, historycznego układu urbanistycznego Radoszyc, który podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania, istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy. W strefie „B” obowiązują:
- bezwzględne zachowanie istniejącego układu przestrzennego, przebiegu ulic z ich krzywiznami i uliczek pomocniczych.
 - wysokość nowej zabudowy nie powinna przekraczać wysokości dwóch kondygnacji naziemnych, nie należy tworzyć nowych dominant i subdominant krajobrazowych;
 - nowe obiekty powinny mieć skalę, gabaryty, formę architektoniczną harmonizującą ze starą zabudową, dachy dwuspadowe o prostych bryłach;
- Strefa „E” ochrony ekspozycji, która obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie eksponowania wybitnych walorów sylwetowych zespołów lub obiektów zabytkowych, głównie poprzez określenie nieprzekraczalnych gabarytów dla nowej zabudowy. Strefa „E” obejmuje tereny starego śródmieścia, w strefie tej zabudowa powinna być poddana rygorom w odniesieniu do jej wysokości (dwie kondygnacje naziemne), skali i gabarytów;
- Strefa „K” ochrony krajobrazu, która obejmuje obszar krajobrazu integralnie związanego z zabytkowym zespołem podworskim, znajdującym się w jego otoczeniu.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Tuczępy

Celem opracowania Gminnego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Tuczępy było wzmocnienie ochrony i opieki nad ważną częścią dziedzictwa kulturowego jaką są zabytki. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu ich ratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedsięwzięcia są realizowane poprzez:

1. zapobieganie i prowadzenie prac przygotowawczych w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
2. podwyższeniu gotowości wprowadzanej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia przez organy kierowania kryzysowego,
3. reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
4. zabezpieczenie i dokumentowanie po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
5. zapobieganie i prowadzenie prac przygotowawczych obejmuje w szczególności następujące przedsięwzięcia i czynności:
 - opracowanie planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz ich aktualizację,
 - kontrolę i doskonalenie stanu technicznego zabytków,
 - instalowanie i utrzymywanie w sprawności urządzeń i systemów zabezpieczenia zabytków, w tym sygnalizacji wykrywania i alarmowania,
 - wykonywanie ewidencji i dokumentacji zabytków podlegających ochronie,
 - projektowanie i wykonywanie inżynieryjno-technicznych prac zabezpieczających przy zabytkach takich jak:
 - podwyższenie klasy odporności ogniowej i poprawa właściwości konstrukcyjnych,
 - zabezpieczenia przed skutkami wybuchów, wichur, śnieżyc, powodzi lub zalania z innych przyczyn, osunięć lub zapadnięć gruntu, obudowa lub osłona fragmentów szczególnie wartościowych i narażonych na destrukcję.

Podwyższenie gotowości wprowadzanej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia przez organy kierowania kryzysowego obejmuje:

- demontaż i ukrycie najcenniejszych detali architektonicznych i elementów wyposażenia,
- przygotowanie i rozmieszczenie znaków Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.(Dz. U. Z 1957r.Nr 46, poz.212), zwanej dalej „Konwencją halską”
- zgromadzenie i utrzymywanie w gotowości urządzeń, sprzętu, narzędzi, opakowań, materiałów niezbędnych do wykonywania prac zabezpieczających i działań ratowniczych,
- zorganizowanie systemu monitorowania zagrożeń, alarmowania i powiadamiania,
- wyznaczenie i przygotowanie zespołów ludzkich do prac zabezpieczających i działań ochronnych,
- zorganizowanie współdziałania właścicieli, zarządców i użytkowników zabytków, organów administracji publicznej, specjalistycznych służb, jednostek i instytucji, Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz wolontariatu.

Podczas reagowania- prowadzi się akcje ratownicze oraz udziela pomocy jednostkom ratowniczo-gaśniczym. Zabezpieczenie i dokumentowanie obejmuje:

1. Zabezpieczenie zabytków przed dalszą destrukcją po ustąpieniu bezpośredniego zagrożenia.
2. Dokumentowanie zdarzeń, strat i podjętych działań.
3. Informowanie właściwych organów administracji publicznej w szczególności wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz organów założycielskich o stratach, podjętych działaniach i ewentualnych potrzebach pomocy.

Ochrona zabytków ruchomych polega ponadto na podjęciu, w zależności od sytuacji i posiadanych możliwości, następujących czynności:

1. Zabezpieczenie ich przed zniszczeniem lub uszkodzeniem, w miejscu stałego przechowywania oraz zorganizowania stałego dozoru.
2. Przemieszczeniu do innych, przygotowanych pomieszczeń jednostki organizacyjnej.
3. Rozsrodkowanie zabytków do innych, przygotowanych obiektów w tej samej miejscowości.
4. Ewakuacji do wyznaczonych i uprzednio przygotowanych obiektów poza miejscowością ich stałego przechowywania, jeżeli nie ma możliwości ich właściwego zabezpieczenia na miejscu lub w tej samej miejscowości oraz zapewnieniu stałego dozoru.

5. Ewakuacji najcenniejszych zabytków za granicę w przypadku konfliktu zbrojnego.
6. Przyjmowaniu na wniosek właściciela lub posiadacza cennych zabytków na czasowe przechowywanie przez publiczne jednostki organizacyjne kultury.

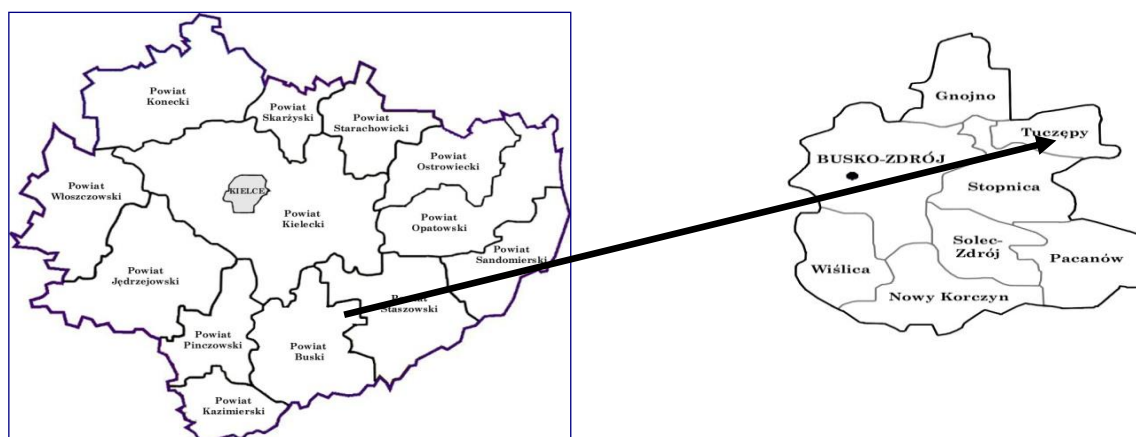
5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Analiza ma na celu zwięzłą charakterystykę zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy na tle zarysu historii obszaru gminy. Charakterystyka obejmuje całokształt dziedzictwa kulturowego gminy z uwzględnieniem krajobrazu kulturowego, poszczególnych typów i rodzajów zabytków oraz dziedzictwa niematerialnego.

Zarys historii obszaru Gminy Tuczępy

Powiat Buski położony jest w południowo-wschodniej części Województwa Świętokrzyskiego. Zajmuje obszar o powierzchni 96 739 ha. W skład Powiatu wchodzi 8 gmin: Busko Zdrój (gmina miejsko – wiejska) i 7 gmin wiejskich: Gnojno, Nowy Korczyn, Pacanów, Solec Zdrój, Stopnica, Tuczępy, Wiślica. Największą gminą zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności jest Busko - Zdrój, najmniejszą Tuczępy.

Powiat Buski w Województwie Świętokrzyskim

Stolicą Powiatu jest Busko–Zdrój, leżące w obniżeniu Garbu Pińczowskiego, będące największym miastem Ponięcia. Dolina Miasta otoczona jest z trzech stron wzniesieniami. w kierunku na zachód od miasta ciągną się złoża gipsu.

Południowo-wschodnia granica Powiatu Buskiego biegnie wzdłuż rzeki Wisły. Od południowego -zachodu Powiat Buski graniczy z Powiatem Kazimierskim, od zachodu z Powiatem Pińczowskim, od północy z Powiatem Kieleckim, a od wschodu z Powiatem Staszowskim oraz należącym do Województwa Małopolskiego – Powiatem Dąbrowskim. Większość obszaru Powiatu wchodzi w skład geomorfologicznego makroregionu Niecki Miechowsko-Nidziańskiej stanowiącej rozległe obniżenia pomiędzy Wyżyną Krakowsko-Częstochowską, a Wyżyną Kielecko-Sandomierską. Część południowa Powiatu zaliczana jest do regionu Niziny Nadwiślańskiej.

W skład makroregionu Niecki Miechowsko-Nidziańskiej na terenie Powiatu wchodzi: Dolina Nidy, Garb Pińczowski i Niecki: Solecka i Połaniecka.

Największą rzeką Powiatu jest Nida - lewy dopływ Wisły. Północnym skrajem Powiatu płynie rzeka Sanica oraz Wschodnia będące dopływem Czarnej Staszowskiej.

Do głównych bogactw regionu należą złoża wód mineralnych o właściwościach leczniczych. Są to wody siarkowodorowe, siarczanowe i chlorkowe, zawierające podwyższone zawartości siarkowodoru oraz jonów siarczanowych. Charakterystyczne dla rejonu jest występowanie solanek jodobromowych. Występujące bogactwa wód mineralnych przyczyniły się do powstania i rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego w Busku – Zdroju i Solcu – Zdroju.

Powierzchnia Powiatu objęta różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu wynosi ponad 89 tys. ha, co stanowi ok. 92% ogólnej powierzchni Powiatu. Parki krajobrazowe obejmują obszar ponad 16,7 tys. ha, a obszary chronionego krajobrazu zajmują niemal 72 tys. ha.

Tereny Powiatu posiadające najwyższe walory przyrodnicze weszły w zasięg Zespołu Krajobrazowych Parków Ponidzia oraz obszarów chronionego krajobrazu. W skład Zespołu Krajobrazowych Parków Ponidzia wchodzi trzy odmienne charakterem parki, w tym dwa obejmujące obszar Powiatu Buskiego: Szaniecki i Nadnidziański Park Krajobrazowy.

Zasady gospodarowania w gminach na terenie parku krajobrazowego i jego otuliny obejmują między innymi:

- ochronę najcenniejszych walorów przyrodniczych gminy,
- ochronę pojedynczych zabytków i zespołów,
- wykluczenie wprowadzenia nowej zabudowy na takie tereny, jak m.in.:
 - rezerwaty przyrody i ich otoczenie,
 - bezpośrednie sąsiedztwo pomników przyrody,
 - tereny występowania chronionych i rzadkich stanowisk roślinnych,
 - tereny występowania chronionych i rzadkich gatunków fauny,
 - torfowiska i obszary podmokłe,
 - tereny z roślinnością kserotermiczną,
 - obszary geologiczne i geomorfologiczne kwalifikujące się do ochrony w postaci stanowisk dokumentacyjnych,
 - otoczenie naturalnych źródeł,
 - obszary węzłów ekologicznych,

- korytarze ekologiczne.

Obszary chronionego krajobrazu w Powiecie Buskim obejmują część obszarów gmin Busko - Zdrój, Solec - Zdrój, Nowy Korczyn, Stopnica, Pacanów, Wiślica i Tuczępy - są to: Chmielnicko – Szydłowski, Solecko – Pacanowski, Nadnidziański i Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu.

W Powiecie Buskim znajdują się także rezerwat przyrody (rezerwat słonoroślowy w Owczarach) oraz rezerwaty stepowe (Góry Wschodnie, Przęślin, Skorocice i Skotniki Górne).

Gmina Tuczępy położona jest w obrębie Niecki Połanieckiej, należącej do makroregionu Niecka Nidziańska, zajmuje obszar o powierzchni 8 374 ha. W jej skład wchodzi 15 sołectw:

Brzozówka,

Chałupki,

Dobrów,

Góra,

Grzymała,

Januszkowice,

Jarosławice,

Kargów,

Nieciesławice,

Niziny,

Podlesie,

Rzędów,

Sieczków,

Tuczępy,

Wierzbica.

Ukształtowanie terenu wykazuje w większości jednorodny charakter o falistej rzeźbie. Elementem dominującym w krajobrazie gminy są ciągi płaskich wzniesień i garbów. Gmina położona jest na średniej wysokości od 190 do 240 m n.p.m. Jej obszar poprzecinany jest gęstą siecią kanałów i małych cieków wodnych należących do zlewni rzeki Wschodniej, płynącej wzdłuż południowej granicy gminy. Tuczępy zajmują południowo-wschodnią część województwa świętokrzyskiego, wchodząc w skład powiatu buskiego, podobnie jak sąsiadujące z nimi: Stopnica (strona pd. i zach.) oraz Gnojno (strona pn.). Wschodnimi sąsiadami Tuczęp są gminy: Szydłów (pn. -wsch.), Staszów, Rytwiany oraz Oleśnica (pd. –

wsch.), należące do powiatu staszowskiego. Gmina Tuczępy ma charakter rolniczy, 62% obszaru to użytki rolne. Łączna powierzchnia użytków rolnych w gminie wynosi 5129 ha, co stanowi 62% całego jej obszaru. Średnia wielkość gospodarstw wynosi 5-10 ha. Dominuje rolnictwo z przeważającą produkcją roślinno-zwierzęcą i z tendencją zwiększania produkcji ogrodniczo - sadowniczej. Znaczne obszary zajmują także uprawy roślin pastewnych, truskawek i niewielkie plantacje tytoniu. Prawdziwym bogactwem gminy Tuczępy są lasy i grunty leśne, które zajmują około 30% obszaru gminy. Występują tutaj różne gatunki drzew (świerk, jodła, sosna, lipa, buk, modrzew), tworząc duże kompleksy lasów mieszanych bogatych w runo leśne (grzybów, gody) oraz zwierzynę płąwą.

Rys historyczny Gminy Tuczępy

W czasach pierwszych Piastów teren gminy leżał w dzielnicy sandomierskiej. Dzielnica podzielona była na kasztelanie, którymi zarządzali komesi (kasztelani) . Komesi odpowiedzialni byli za administrację, sądownictwo i sprawy wojskowe. Gmina Tuczępy leżała w kasztelani wiślickiej. W latach 1166-1173 istniało samodzielne księstwo wiślickie pod władzą księcia Kazimierza Sprawiedliwego. Po tym jak książę Kazimierz został księciem krakowskim i sandomierskim kasztelania wiślicka weszła na stałe w skład księstwa sandomierskiego, późniejszego województwa. Związek z tym regionem trwał do 1795 roku. W czasach ostatnich Piastów w XIV wieku wprowadzono duże zmiany w administracji i sądownictwie w Polsce. W dawnych kasztelaniami utworzono sądy ziemskie i w związku z tym podzielono kraj na okręgi sądowe – powiaty. Powstał też nowy urząd królewski zarządzający dobrami królewskimi i sprawujący sądownictwo kryminalne, był to starosta. Urząd starosty obejmował od jednego do kilku powiatów. Gmina Tuczępy znalazła się w powiecie wiślickim natomiast starosta urzędował w Stopnicy. W XV wieku wyodrębniono na krótki okres (do połowy XVI w.) powiat szydłowski, w którym w tym czasie znajdowały się parafie składające się na obecną gminę. W XV wieku dawne dzielnice (ziemie) zostały przemianowane na województwa na czele z wojewodą. W tamtych czasach najmniejszą jednostką podziału terytorialnego kraju były parafie. Teren gminy leżał w granicach trzech parafii. Były to: parafia Tuczępy (Sieczków, Tuczępy, Grzymała, Wierzbica, Góra, Nieciesławice, Jarosławice, Niziny, Wierzbica, Dobrów), parafia Kargów (Kargów i Brzozówka) i parafia Koniemłoty (Rzędów). Ten podział utrzymał się do końca I RP. Należy napisać o stosunkach religijnych na terenie obecnej gminy. Teren gminy jak i cały region był przodującym w kraju regionem protestanckim. Część kościołów katolickich zamieniono na zbory, budowano też nowe zbory (Grzymała) a większość szlachty przyjęła w XVI wieku kalwinizm. W końcu XVI wieku istniały w tym terenie dwie parafie kalwińskie w Sieczkowie i w Tuczępach. Dlatego w 1598 ksiądz biskup sandomierski zapisał o parafii Kargów „lud do kościoła mało uczęszcza”. Dopiero w XVIII wieku zwyciężyła na tym terenie kontrreformacja tak, że w 1880 roku w gminie Tuczępy naliczono tylko trzech protestantów.

Teren gminy związany jest z życiem wielkiego Polaka księdza, publicysty, uczonego. Jednego z czołowych przedstawicieli Oświecenia w Polsce. W 1750 roku na Wołyniu przyszedł na świat Hugo Kołłątaj, wkrótce potem jego rodzice sprowadzili się do Nieciesławic koło Tuczęp. Tutaj młody Hugo spędził dzieciństwo i młodość. Tutaj pobierał

pierwsze prywatne nauki by potem przenieść się do szkoły w Pińczowie. W parafii Tuczępy istnieją dokumenty, które mówią o tym, iż to właśnie tu urodził się Kołłataj jednak większość źródeł wskazuje na Dederkały Wielkie na Wołyniu. Kościelny badacz tych terenów z początku XX wieku wskazuje na Hugo Kołłataja jako na proboszcza tutejszej parafii do roku 1780.

W 1795 roku podczas III rozbioru Polski powiat wiślicki został zagarnięty przez Austrię. Kraj podzielono na cyrkuły a cały zabór austriacki po tej stronie Wisły nazwano Nową Galicją. Stan ten nie trwał długo, już 1809 roku w wyniku wojen napoleońskich, powstania antyaustriackiego i zwycięskich działań wojsk Księstwa Warszawskiego teren Nowej Galicji został włączony w skład Księstwa. W Księstwie Warszawskim istniał wzorowany na Francji podział administracyjny na departamenty. Gmina Tuczępy została włączona do departamentu radomskiego. Departamenty podzielone były na powiaty. Gmina Tuczępy została włączona do powiatu szydłowskiego w departamencie krakowskim. Były to burzliwe czasy i stan ten nie trwał długo, już w 1816 roku po upadku Księstwa jej teren znalazł się pod okupacją carską i tak już zostało do 1915 roku. Rosjanie utworzyli Królestwo Polskie pod berłem carskim i oczywiście wprowadzili zmiany administracyjne. Dawne departamenty zamieniono na województwa a powiaty połączono w obwody. Tuczępy zostały więc w województwie krakowskim (mimo, że Kraków leżał poza Królestwem) i weszły w skład obwodu stopnickiego, który powstał po połączeniu powiatów szydłowskiego i stopnickiego. Władze wojewódzkie rezydowały początkowo w Miechowie a następnie w Kielcach (od 1818 roku). Nie był to koniec zmian w Królestwie. Rosjanie cały czas próbowali upodobnić administrację Królestwa do Rosji carskiej. Dążenie to szczególnie nasiliło się po powstaniach narodowych. Tragiczne powstania listopadowe i styczniowe z lat 1830-31 i 1863-64 ominęły te okolice. W 1841 roku zmieniono polską nazwę województwa na gubernie. W 1844 Rosjanie przeprowadzili kolejną zmianę: zmniejszono liczbę guberni w Królestwie. W regionie połączono gubernię sandomierską z kielecką i utworzono nową gubernię radomską. Zamieniono też obwody na powiaty a powiaty na okręgi. Powiat stopnicki znalazł się w nowej guberni. Po raz pierwszy Tuczępy znalazły się w powiecie stopnickim i związek ten trwał do czasu II wojny światowej. W 1864 roku na mocy ukazu carskiego powstała gmina Tuczępy obejmując większość obecnych terenów gminy. Gmina składała się z gruntów włościańskich (chłopskich) i dworskich (folwarki). Na gminę w tym czasie składały się gromady (wsie) na czele z sołtysem, którego wybierało zgromadzenie gromadzkie. Organem uchwałodawczym gminy było zebranie gminne, na którym prawo głosu mieli gospodarze posiadające co najmniej 3 morgi gruntu. Zebranie gminne wybierało wójta i ławników (rodzaj zarządu gminy). Wójt miał uprawnienia policyjno-administracyjne i sądownicze, zarządzała też gmina szkolnictwem gminnym. Urzędem gminy kierował pisarz gminny, który często był najważniejszą osobą w gminie z racji umiejętności pisania i czytania. W 1880 roku gmina Tuczępy miała 5 145 mieszkańców i zajmowała obszar 12148 mórg ziemi. Pośród ludności gminy było 112 Żydów i już tylko trzech protestantów. W gminie były trzy młyny należące do Tuczyńskiego i Górskiego. Po powstaniu styczniowym nastąpiła już ostatnia reorganizacja administracji Polski. W 1866 roku wydzielono z południowej części guberni radomskiej gubernię kielecką. Do 1915 roku Tuczępy znajdowały się w powiecie stopnickim w guberni kieleckiej. Latem 1914 roku wybuchła I wojna światowa. W wyniku

wojny wiosną 1915 dawna gubernia kielecka znalazła się pod okupacją austriacką. Nowi okupanci utworzyli Generalne Gubernatorstwo z siedzibą w Lublinie a kraj podzielono na okręgi (mniejsze niż powiaty) pod władzą polskich cywilnych komisarzy. W 1918 roku nie zmieniły się granice powiatów, utrzymano powiat stopnicki ale stolicę przeniesiono do Buska-Zdroju.

W 1939 roku we wrześniu na teren gminy wkroczyły wojska niemieckie. Zaczęła się okupacja. W czasie kampanii wrześniowej niedaleko wsi Tuczępy w walce poległo pięciu żołnierzy Wojska Polskiego, zostali pochowani na miejscowym cmentarzu. Na cmentarzu pochowanych jest też kilkanaście innych osób zabitych przez okupantów należących do zbrojnego podziemia (AK, BCH i AL.) oraz osób cywilnych. Historycy działalności Batalionów Chłopskich wykazali listę poległych należących do tej organizacji pochodzących z gminy Tuczępy. Byli to: z wsi Brzozówki: Ciężarkiewicz Józef, Wilk Władysław, Wtorek Stanisław, z Jarosławic: Kępa Waclaw, Konieczek Władysław, Kukiełka Eugeniusz, Kwiecień Stanisław, Skrzyński Stanisław. Ze wsi Kargów: Czerwiec Aleksander. Ze wsi Sieczków: Opałka Paweł. Ze wsi Tuczępy: Borek Stefan, Drozdowski Mieczysław, Kwiatek Franciszek, Sobala Jan, Zięba Tomasz. Świadczy to o tym jak ofiarnie mieszkańcy gminy wystąpili przeciw okupantowi. W styczniu 1945 teren gminy został zajęty przez Armię Czerwoną.

BRZOZÓWKA

Wieś nazywana pierwotnie Wolya Brzozowa. Nazwa pochodzi od drzew – brzóz. Pierwsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z roku 1529 i znajduje się w Księdze dochodów beneficjum diecezji krakowskiej. Była to wieś królewska pod zarządem starosty stopnickiego i jako taka podlegała lustracjom przeprowadzonym w latach pięćdziesiątych XVI wieku, sześćdziesiątych XVII wieku oraz osiemdziesiątych XVIII wieku.

Pierwszej lustracji nie przeprowadzono, ponieważ folwark Brzozówka wraz z Kargowem były jak sędzę dzierżawione (może zastaw) przez jednego z magnatów, a takich wsi nie lustrowano. Wieś opisana natomiast już podczas następnej lustracji województwa sandomierskiego z lat 1660-64 co oznacza, iż wróciła ona pod zarząd starosty królewskiego. Obraz wsi wyłaniający się z opisu jest typowym obrazem po potopie szwedzkim, czyli obrazem upadku. Przed potopem w każdej wsi mieszkało przynajmniej kilku kmieci do tego grupa zagrodników i komorników najczęściej była też karczma. W roku 1660 lustratorzy napisali iż „kmieci nie ma żadnych jeno dwóch zagrodników którzy danin żadnych nie płacą tylko po 3 dni w tydzień obrabiają”. W Brzozówce znajdował się folwark stanowiący centrum dużego gospodarstwa królewskiego pod zarządem starosty, które obejmowało Brzozówkę, Kargów i Rudę. Ponad sto lat później w roku 1789 nastąpiła ponowna lustracja. Według niej we wsi mieszkało 4 kmieci i 4 zagrodników. Jedni i drudzy dostali od starosty pewne sumy pieniędzy na zakup zwierząt pociągowych (zaprzężaj), przez co zobowiązani byli do większej ilości dni pracy w tygodniu na rzecz folwarku. Mieszkali też we wsi dwaj komornicy „chałupy mających”. Spisano podczas lustracji powinności mieszkańców Brzozówki, Kargowa i Rudy mają oni „kapustę sadzić, owce strzyc, we żniwa do stróżenia kop

wychodzić”. Zachował się opis budynków folwarcznych w Brzozówce. Z opisu wyłania się zasobny budynek „nowo wybudowany” do tego gumno, dwie stodoły, szopa na słomę, dwa spichlerze, stajnie, wołownie, chlewy. Opisano też stojący za folwarkiem lokalny browar „porządnie z drzewa wybudowany”. Z opisu lustratorów wyłania się obraz bardzo dobrze urządzonego i zarządzanego folwarku. W starostwie stopnickim było w tym czasie siedem podobnych folwarków. Mamy też dane dotyczące wielkości zbiorów z lat 1785-87. Mamy więc średnio rocznie 161 korców żyta, 63 pszenicy, 86 jęczmienia, 83 owsa, 8 grochu, 12 prosa, 2 korce rzepaku oraz 3 tataraki do tego 54 „wozów parokonnnych siana”. Porównując zbiory z pozostałych folwarków starostwa należy stwierdzić, że był to najbardziej wydajny i gospodarny folwark w okolicy. Część ziem folwarku było dzierżawione przez Franciszka Radeckiego (112 złp rocznie podatku) oraz Antoniego Kuczkowskiego (79 złp rocznie podatku).

W końcu XIX wieku oraz na początku XX właścicielem folwarku we wsi był Władysław Moyzel do 1905 roku. Natomiast w 1909 zmarł Jan Głuski również właściciel Brzozówki, zapewne władający folwarkiem Brzozówka po rodzinie Głuskich.

DOBRÓW

Wieś jest odnotowana w kronikach Jana Długosza w dokumentach z lat 1470-80. Należała wtedy do rodziny Gnoińskich (Mikołaj Gnoiński). Nazwa pochodzi od nazwy osobowej (imienia) „Dobry”. Następne wzmianki pochodzą z dokumentów poborowych z roku 1508 i kościelnych dokumentów z roku 1529. W 1579 roku wieś należała do pana Jana Chyckiego (Chiczski)W tymże roku mieszkało we wsi dziesięć rodzin kmieci na pięciu łanach ziemi. Dwóch zagrodników z ziemią i dwóch bez ziemi. Do tego trzy rodziny komorników oraz dwie rodziny rzemieślników. Z tego opisu wynika iż wieś Dobrów była dużą i zasobną wsią. W końcu XVIII wieku wieś należała do rodziny Romiszewskich (Karol i Zuzanna Romiszewscy). Rodzina ta ufundowała we wsi kapliczkę. Karol Romiszewski był skarbnikiem sandomierskim. W 1827 roku wieś liczyła 35 domów i 203 mieszkańców. W XIX wieku folwark Dobrów należał do rodziny Moyzelów. W dokumentach parafii Kargów odnotowano, iż w 1905 roku zmarł Władysław Moyzel właściciel między innymi Dobrowa. W tym czasie wieś liczyła 59 gospodarstw.

GÓRA

Pierwsze zapiski o tej wsi pochodzą z roku 1407. Zapisano wtedy nazwę „de Gora” w „Zapiskach sądowych województwa sandomierskiego”. Wieś wymienia też Jan Długosz. Według niego wieś należała wtedy do rodziny Pruskich (Jan Pruski). Nazwa pochodzi od ukształtowania terenu. W końcu XIV wieku wieś należała do rodziny Mrozków, która przekazała część swoich gruntów plebanowi w Tuczępach. W początkach XVI wieku wieś należała do rodziny Lubańskich (Grzymała Lubański) o czym świadczy zapis z 1529 .Według spisów poborowych z roku 1579 we wsi mieszkało siedmiu kmieci z rodzinami na trzech i pół łanach ziemi. Cztery rodziny zagrodników i dwóch komorników. Natomiast na przełomie XVI i XVII wieku wieś należała do rodziny Chyckich. W dokumentach sądowych jest zanotowana sprawa sądowa z roku 1598 między proboszczem Tuczęp i Janem Chyckim o

grunty. W XVII wieku odnotowano jako właścicieli wsi rodzinę Komornickich (Jan Komornicki i jego synowie Paweł i Jan). W 1827 roku we wsi naliczono 11 domów i 74 mieszkańców.

GRZYMAŁA

Pierwsze wzmianki o wsi pochodzą z 1376 roku (de Grimala) w „Antiquissimi libri iudicales terrae Cracoviensis” czyli „Najdawniejsze księgi sądowe krakowskie”.

Nazwa pochodzi od staropolskiego imienia Grzymała. Kolejne informacje pochodzą z lat 1406 oraz 1415 z „Zapisków sądowych woj. Sandomierskiego”. Jan Długosz opisuje, iż wieś należała do Jana Rytwiańskiego (XV wiek) był to możny ród z Rytwian w obecnym powiecie staszowskim. Nazwę Grzymała odnotowano też w rejestrach poborowych z 1508 roku. W roku 1579 roku wieś była własnością magnackiego rodu z krakowskiego, Karwickich. Gospodarowało we wsi w tym czasie dziewięć rodzin kmieci na czterech i pół łanie ziemi oraz trzy rodziny komorników. W końcu XVI wieku wieś należała do Stanisława Karwickiego oboźnego królewskiego, który wystawił we wsi zbór kalwiński, w którym był jego nagrobek. Zbór początkach XIX wieku był już tylko ruiną przypominającą o żyjących tu innowiercach (być może są jeszcze ślady tego budynku)W początkach XVII wieku wieś należała do rodziny Karnickich i była ośrodkiem protestanckim. W 1602 roku odbyła się rozprawa sądowa przed sądem grodzkim w sprawie zagarniętych przez właścicieli Grzymały łąk plebana z Tuczęp. Karnicy związani byli z wsią aż do końca XVIII wieku. W źródłach pojawiają się nazwiska Karwickich i Karnickich zapewne o tę samą rodzinę. W 1827 roku we wsi stało trzydzieści sześć domów zamieszkałych przez 269 mieszkańców. W końcu XIX wieku odnotowano we wsi ruiny zboru kalwińskiego oraz działającą szkołę początkową. Istniał też we wsi folwark szlachecki oraz 49 gospodarstw chłopskich.

JANUSZKOWICE

Po raz pierwszy nazwa tej wsi jest odnotowana w 1396 roku jako Ianuszkowice w zapiskach sądowych województwa sandomierskiego. Nazwę językoznawcy wywodzą od nazwy osobowej „Janusz- Januszek”. Wieś tą Jan Długosz wspomina jako własność Jana Szczepieckiego h. Janina. W końcu XVI wieku we wsi mieszkało siedem rodzin kmieci na trzech i pół łanie ziemi. Do tego jedna rodzina zagrodników i dwie rodziny komorników. W 1827 roku naliczono we wsi 16 domów i 142 mieszkańców. Na folwark Januszkowice składało się 5 budynków drewnianych. Wieś w końcu XIX wieku liczyła 30 samodzielnych gospodarzy na 126 morgach ziemi.

JAROSŁAWICE

Nazwa „de Jaroslaucz” po raz pierwszy wymieniana jest pod datą 1374 w „Najdawniejszych księgach sądowych krakowskich”. Nazwa pochodzi od nazwy osobowej Jarosław. Wieś wymienia też Jan Długosz, który informuje, że wieś należała do Jana Szczepieckiego h. Janina (połowa XV wieku). Następnie nazwę tą odnotowano w latach

1564-65 podczas lustracji dóbr królewskich. W 1579 roku w spisie poborowym zanotowano, że wieś należała do Katarzyny Zielińskiej. Wieś Jarosławice zamieszkiwało sześć rodzin kmieci. Gospodarowali na półtorej łana ziemi. Mieszkała też we wsi jedna rodzina zagrodników oraz czterech komorników. Mieszkał też we wsi jeden rzemieślnik. W 1827 roku było we wsi 18 domów i 148 mieszkańców. W końcu XIX wieku folwark we wsi należał do rodziny Bronikowskich. Folwark miał w tym czasie jeden budynek murowany i jedenaście drewnianych. Natomiast wieś liczyła jedenaście gospodarstw.

KARGÓW

Wieś wymieniana jest jako „Kargov” w 1194 roku następnie z datą 1243r. w Kodeksie Dyplomatycznym Małopolski. Nazwa pochodzi od staropolskiego wyrazu „kargol” oznaczającego wtedy powykręcany pień drzewa lub połamanego (powykręcanego) człowieka. Kolejne wzmianki pochodzą z 1262 roku (Kodeks Dyplomatyczny Polski) oraz z roku 1325-27 w Monumenta Poloniae Vaticana. Wieś wspomniana też przez Jan Długosza. Niektórzy historycy wywodzili istnienie parafii w końcu XIII wieku, ale pierwsze pewne informacje pochodzą z roku 1326, ponieważ odnotowano tu parafię i pierwszego plebana Bogusława. Stał we wsi w tym czasie drewniany kościółek. Musiała więc być to duża wieś. Według XVI-wiecznego historyka Bartosza Paprockiego za czasów Kazimierza Wielkiego, po głośnym zabójstwie księdza Baryczki w Krakowie, król w ramach pokuty postawił murowany kościół w Kargowie w miejscu drewnianego. Było to w latach sześćdziesiątych XIV wieku. W 1579 roku w spisie poborowym określono wieś jako zarządzaną (dzierzawa) przez (palatyni craciviensis), czyli jak sądzę przez jednego z magnatów krakowskich. We wsi mieszkało 7 kmieci na 3 i pół łanie ziemi oraz dwóch komorników. W 1596 przeprowadzono lustrację kościelną parafii Kargów i zanotowano „parafia jest zaniedbana lud do kościoła mało uczęszcza i żyje w dzikich małżeństwach” Tak zła opinia bierze się z faktu, iż większość okolicznej szlachty przeszła na kalwinizm, który zapewne promieniował również na ludność plebejską. Według lustracji królewskiej z lat sześćdziesiątych XVII wieku we wsi nie było żadnych kmieci jest tylko dwóch sołtysów (dzierzawców?). Lustratorzy żalą się że, powinni oni płacić po 1 florenie i pół korca pszenicy „ale nie robią tego”. Dodatkowo zanotowano, że „były kiedyś dwie karczmy które opustoszały”. Jest to typowy obraz wsi po najeździe szwedzkim i siedmiogrodzkim. Kolejna lustracja z roku 1789 przedstawia zasobną wieś. Zanotowano, że mieszka we wsi 4 kmieci „którzy dawniej robili ciągło dwojgiem ludzi po 2 dni a od przeszło 30 lat podług uczynionej umowy, że każdemu dał starosta terażniejszy na zaprzężaj (na zwierzęta pociągowe przy. L.Z.) po złp 168 robią więc na tydzień po 4 dni ciągło i dwojgiem ludzi wysyłają”. Ponadto każdy z nich daje do starostwa „czynszyku po 16 gr oraz 3 kapłony, po 20 jaj, grzybów sztuk 30 oraz po wiązce chrzanu”. We wsi mieszkało też 4 zagrodników, którzy podobnie jak kmiecie otrzymali na zaprzężaj po 76 zł i „robią bydłem po 2 dni a gdy pieszo po dni 4 na tydzień”. Każdy dawał też czynszu po 8 groszy. Dodatkowo mieszkało we wsi 3 chałupników każdy z nich „robił pieszo po jednym dniu”. Mieszkał też czwarty komornik nie pracujący, ale płacący po 15 zł rocznie czynszu. Dodatkowo we wsi była karczma „z drzewa nowo wybudowana, przyzwoicie opatrzona”. W 1827 roku we wsi Kargów było 30 domów i 207 mieszkańców. Parafia Kargów w końcu XIX wieku liczyła 1611 dusz.

NIECIESŁAWICE

Dawniej zwana też Naczesławice. Nazwa pochodzi od staropolskiej nazwy osobowej Naczesław. Pierwszy raz w kronikach odnotowano wieś w 1423 roku. Wieś wspomina Jan Długosz. Opisuje on łany kmiece i folwark szlachecki. Wieś zwana w dawnych dokumentach również Naczasławice, w końcu XVI wieku miała pięciu kmieci na ponad jednym łanie ziemi. Do tego należy doliczyć jedną rodzinę zagrodników i dwie komorników.

Według informacji miejscowych w tej wsi urodził się w rodzinie szlacheckiej Hugo Kołłątaj. Jednak większość danych przeczy tej informacji. Wielki reformator z końca XVIII wieku nie urodził się tu lecz na Wołyniu, skąd jego rodzice przeprowadzili się do Nieciesławic. Natomiast bezsprzeczną informacją jest fakt, że spędził tu dzieciństwo i młodość. Tak więc, teren gminy związany jest z życiem wielkiego Polaka księdza, publicysty, uczonego. Jednego z czołowych przedstawicieli Oświecenia w Polsce. Tutaj pobierał pierwsze prywatne nauki, by potem przenieść się do szkoły w Pińczowie. W parafii Tuczępy istnieją dokumenty, które mówią o tym, iż to właśnie tu urodziła się Kołłątaj jednak większość źródeł wskazuje na Dederkały Wielkie na Wołyniu. Kościelny badacz tych terenów z początku XX wieku wskazuje na Hugo Kołłątaja jako na proboszcza tutejszej parafii do roku 1780. W 1827 roku było w Nieciesławicach 23 domy i 207 mieszkańców. W końcu XIX wieku folwark we wsi składał się z 13 budynków drewnianych a wieś z 34 domów chłopskich.

NIZINY

Po raz pierwszy nazwa wsi pada w 1433 roku podczas sporów sądowych o dziesięcinę z tej wsi. Pierwszym zanotowanym właścicielem wsi był Wojciech z Nizin. Według Jana Długosza wieś w połowie XV wieku należała do rodziny Szczepieckich (Mikołaj Szczepiecki). Nazwa pochodzi od nizinnego ukształtowania terenu. W 1579 roku część wsi należała do Katarzyny Zielińskiej druga część wsi należała do Jakuba Krassowskiego. We wsi mieszkało jedenastu kmieci na pięciu i pół łanie ziemi. Mieszkały też we wsi dwie rodziny zagrodników z ziemią oraz cztery rodziny zagrodnicze bez ziemi. Wieś zamieszkiwało też trzech komorników oraz jedna rodzina rzemieślników. W 1827 roku wieś liczyła 29 domów i 276 mieszkańców. W końcu XIX wieku wieś należała do gminy Oględów. We wsi odnotowano w końcu XIX wieku młyn amerykański, pokłady kamienia i torfu. Wieś w tym czasie miała 58 samodzielnych gospodarzy na 395 morgach ziemi.

PODLESIE

Wieś odnotowana w słowniku geograficzno-historycznym królestwa polskiego jako wieś w powiecie stopnickim w parafii Tuczępy. Jej historia zapewne zaczęła się w XIX wieku. Niestety brak bliższych danych.

RZĘDÓW

Wieś dawniej nazywano Żędów. Po raz pierwszy w dokumentach miejscowość pojawia się w 1345 roku jako „Zodow”. Wzmianka ta miał miejsce przy okazji transakcji jaka miała

miejsce między Agnieszką córką Piotra Zaja a Hanconem zwanym Romańcem, mieszczaninem krakowskim. Pani Agnieszka sprzedaje tą wieś za 170 grzywien. Następnie wieś pojawia się w 1404 roku jako „Zandow”.

Nazwę językoznawcy wywodzą od staropolskiego imienia Żęda. W 1579 roku wieś liczyła 8 kmieci, 4 i pół łana ziemi. Zamieszkiwało też wieś 3 zagrodników i jeden komornik. Wieś należała wtedy do Jana Chickiego. Wieś związana była z parafią Koniemłoty. W 1827 roku wieś liczy 20 domów i 139 mieszkańców. W 1885 roku we wsi był folwark złożony z dwóch budynków murowanych i czternastu drewnianych. Zanotowano też 80-letni las. Drugą część wsi zamieszkiwali wolni chłopci. Było ich trzydziestu jeden. Gospodarowali w tym czasie na 393 morgach ziemi. We wsi była też szkoła początkowa.

SIECZKÓW

Nazwę tej wsi znajdujemy po raz pierwszy w roku 1404 jako „Seczkow”. Nazwa pochodzi od apelatywu (wyraz pospolity) „siec” „sieczka”. W XV wieku wieś należała do rodziny Rytwiańskich. Wieś była znanym w okolicy ośrodkiem kalwinizmu. Według aktu synodu kalwińskiego z 1642 roku dziedzice Sieczkowa, Karwiccy ufundowali zbór kalwiński w tej wsi. Według sprawozdania z 1704 roku „zbór mały ale murowany”. Patronem zboru w tym czasie był Stanisław Karwicki, cześnik sandomierski. W początkach XVIII wieku wieś przeszła zapewne na własność Andrzeja Różyckiego generała wojsk polskich. W końcu XVIII wieku wieś należała nadal do rodziny Różyckich (Ludwik Różycki), którzy zapewne postanowili zerwać z tradycjami kalwinizmu w tej wsi i postawili obok dworu kaplicę katolicką. W 1827 roku wieś zamieszkiwało 217 mieszkańców w 20 domach. W końcu XIX wieku wieś była podzielona między wolnych włościan i folwark. Folwark składał się z dwóch budynków murowanych i dziesięciu drewnianych. Natomiast drugą część wsi zamieszkiwało czterdziestu pięciu gospodarzy na 194 morgach ziemi.

TUCZĘPY

Nazwa po raz pierwszy pada w 1191 roku podczas transakcji przekazania wsi klasztorowi w Busku. Jest też informacja, że zdarzyło się to rok wcześniej. Według Słownika Geograficzno-Historycznego oraz historyków kościelnych Dzierżko, brat biskupa płockiego nadał tą wieś klasztorowi w Busku. W roku 1190 roku nazwę wsi zapisano wtedy jako „Tuchapi”.

Nazwa pochodzi od staropolskiego określenia „tu czepiący” co oznaczało tu mieszkający, (swojacy, krajanie). Nieczęsto nazwy miejscowości w Polsce mają rodowód etniczny oznaczający pochodzenie mieszkańców. W 1325 roku pojawia się w dokumentach kościelnych nazwa „de Tuczamp”. Kroniki podają istnienie w Tuczędach parafii i podają imię pierwszego plebana „Jakóba”. Podczas zakładania parafii okoliczni szlachcice darowali plebanowi po kawałku ziemi. Własność kościelna w Tuczędach nie trwała zbyt długo ponieważ informacje w kronikach Jana Długosza podają, że Tuczępy w połowie XV wieku są własnością niejakiego Abrahama Chrzastowskiego h. Strzegomia. Wieś miała łany kmieci, karczmę i folwark rycerski. W 1474 roku król Kazimierz Jagiellończyk wydaje dokument

mówiący o zapisie Abrahama Chrzastowskiego na rzecz córki Katarzyny w wysokości 500 grzywien na wsi Tuczępy (rodzaj zastawu). Kolejna informacja pochodzi z 1508 roku z rejestrów poborowych powiatu wiślickiego. Rejestr mówi o wymienionej wyżej Katarzynie Chrzastowskiej, która płaciła 36 groszy podatku. Katarzyna zmarła zapewne bezpotomnie skoro z kolejnego rejestru z roku 1579 dowiadujemy się, że właścicielem wsi jest szlachcic Stanisław Dymitrowski. Posiadał on dwa i pół łana ziemi, na której mieszkało 10 rodzin kmiech i czterech zagrodników. Ów Stanisław Dymitrowski uczynił coś dzięki czemu Tuczępy dość często pojawiały się w dokumentach sądowych. Mianowicie pan Stanisław był protestantem najpewniej kalwinistą jak większość szlachty i magnatów w tym regionie. Wygonił więc miejscowego plebana i zajął wspólnie z sąsiadami jego ziemię. Tuczępy stały się ośrodkiem kalwinizmu i siedzibą parafii tej wiary. Jego żona nie podzielała „heretyckich” poglądów męża i po jego śmierci około 1595 roku sprowadziła katolickiego księdza Zygmunta Wielickiego. W 1597 przywróciła plebanowi łany ziemi zagarnięte przez męża. Natomiast sąsiedzi w większości protestanci nie chcieli oddać katolickiemu księdzu ziemi. Proboszcz rozpoczął serię procesów sądowych o zagarnięte ziemie. Już w 1598 roku zanotowano pierwszy proces z dziedzicem pobliskich Gór. W 1602 roku odbyła się kolejna rozprawa tym razem z właścicielami wsi Grzymała.

Nieszczęściem dla Polski i również dla Tuczęp były najazdy szwedzki i siedmiogrodzki z lat 1655-57. Najeźdźcy złupili okolice i spalili miejscowy kościół. Nowy kościół wybudowano w 1674 roku przez księdza Krzysztofa Mastkiewicza. W tym czasie właścicielem Tuczęp była rodzina Złodzickich (Jan Złodzki). W drugiej połowie XVII wieku kolejni proboszcze rozpoczynali następne procesy sądowe z sąsiadami w sprawie zagarniętych sto lat wcześniej ziem. Proboszczami byli wtedy ksiądz Jan Janowski oraz Jan Małachowski (późniejszy biskup krakowski). Według kościelnego historyka tych okolic Hugo Kołłątaj był proboszczem tutejszej parafii do roku 1780. W tym czasie Tuczępy należały do rodziny Zamoyskich. Jednak już w 1790 roku wymienia się Tuczępy jako własność Kórnickich (Karwickich?) W 1827 roku wieś liczyła 41 domów oraz 310 mieszkańców. Folwark Tuczępy (8 drewnianych budynków) oraz folwark Wierzbica (2 murowane i 22 drewniane budynki) stanowiły razem dobrą Tuczępy. W XIX wieku wieś należała do rodziny Głuskich h. Ciołek.

W 1864 ustanowiono gminę Tuczępy. W końcu XIX wieku gmina Tuczępy miała 12 138 mórg obszaru i liczyła 5 145 mieszkańców. W tym 112 Żydów i 3 protestantów. Odnotowano też istnienie trzech młynów w gminie.

WIERZBICA

Po raz pierwszy nazwa tej wsi pojawia się w dokumentach w 1579 jako własność Jana Chickiego. W 1579 roku naliczono we wsi pięciu kmiech na ponad dwóch łanach ziemi, oraz dwóch zagrodników, dwóch komorników i jednego rzemieślnika.

CHRONOLOGIA:

- 1191 W kronikach pojawia się nazwa Tuczępy.
- 1194 W kronikach pojawia się wieś Kargów.
- 1241 Niszczący najazd tatarski.
- 1326 Po raz pierwszy odnotowano istnienie parafii w Kargowie i Tuczępach.
- 1345 W kronikach pojawia się wieś Rzędów podczas transakcji kupna-sprzedaży.
- 1374 W kronikach pojawia się nazwa Jarosławice.
- 1376 W kronikach pojawia się wieś Grzymała; Lata sześćdziesiąte XIV wieku powstaje murowany kościół w Kargowie.
- 1396 W zapiskach sądowym sandomierskich pojawia się wieś Januszkowice.
- 1404 W kronikach pojawia się wieś Sieczków.
- 1407 W kronikach pojawia się wieś Góra.
- 1423 Pojawia się w kronikach nazwa Nieciesławice.
- 1433 Pojawia się w kronikach nazwa Niziny.
- 1470-80 W kronikach Jana Długosza pojawiają się wsie: Dobrów, Grzymała, Kargów, Nieciesławice, Niziny, Tuczępy, Januszkowice, Jarosławice, Góra.
- 1474 Zapis króla Kazimierza Jagiellończyka na wsi Tuczępy.
- 1529 W kronikach pojawia się wieś Brzozówka.
- 1595 Odnowienie parafii katolickiej w Tuczępach.
- 1596-98 Lustracja kościelna parafii Tuczępy i Kargów.
- 1598 Sprawa sądowa między proboszczem Tuczęp a właścicielem Gór panem Chyckim.
- 1655-57 Najazd wojsk szwedzkich i siedmiogrodzkich.
- 1660 Lustracja wsi Brzozówka i Kargów.
- 1674 Powstaje stojący dotychczas kościół w Tuczępach.
- 1750 Przyszedł na świat w Dederkałach Wielkich na Wołyniu Hugo Kołłątaj najświetniejszy mieszkaniec gminy.
- 1789 Lustracja wsi Brzozówka i Kargów.
- 1795 Teren obecnej gminy znajduje w zaborze austriackim.

- 1809 Teren gminy znajduje się w Księstwie Warszawskim.
- 1815 Teren gminy wchodzi w skład Królestwa Polskiego.
- 1864 Powstaje gmina Tuczępy.
- 1915 Gmina Tuczępy znajduje się pod okupacją austro-węgierską.
- 1918 Gmina Tuczępy wchodzi w skład odrodzonego państwa polskiego.
- 1939 Wybuch II wojny światowej.
- 1944 Zburzono podczas działań wojennych kościoły w Kargowie.
- 1945 Wyzwolenie gminy z pod okupacji niemieckiej.

5.2.1. KRAJOBRAZ KULTUROWY

W Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w art. 3 pkt. 14 znajduje się definicja krajobrazu kulturowego: Krajobraz kulturowy- postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, podejmując działania odnoszące się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny danej grupy społecznej wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, i kulturalnego, dowodzenia prawdy i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej. Na materialne dziedzictwo kulturowe składają się obiekty zabytkowe wraz z wyposażeniem, jak też ruchomalia.

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Dziedzictwo kulturowe gminy Tuczępy wiąże się przede wszystkim z działalnością rolniczą, a zasoby zabytkowe to głównie obiekty sakralne, park dworski. Niezwykle istotnym dopełnieniem krajobrazu kulturowego są również elementy małej architektury kapliczki, krzyże i figury przydrożne.

Cel strategiczny kształtowania kulturowego obrazu Gminy Tuczępy

Wieloletnie zaniedbania w sferze opieki nad zabytkami oraz niekorzystne procesy zachodzące w sferze przestrzennej, społecznej i ekonomicznej przyczyniają się do niszczenia dziedzictwa kulturowego, przestrzeni przyrodniczo – kulturowych i tradycji. Skuteczne

przeciwdziałanie tym procesom wymaga organizacji sprawnego systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym. Niezbędne jest tworzenie nowoczesnych struktur i sprawnych systemów zarządzania zabytkami oraz promocja zabytków.

Dla kształtowania kulturowego obrazu Gminy konieczne jest stworzenie warunków do włączenia zabytków w procesy gospodarcze. Można to osiągnąć na drodze integracji działań społeczno-gospodarczych na rzecz zabytków, wykorzystania zabytków dla celów gospodarczych oraz kształtowania krajobrazów kulturowych z poszanowaniem zabytków i tradycji miejsca. Zbiory zabytków przy właściwej ekspozycji i odpowiednich warunkach udostępniania również mogą stanowić ważny element rozwoju gospodarczego. Dla tego celu strategicznego sformułowano następujące cele operacyjne:

- ustalenie potencjału zasobów zabytkowych Gminy,
- budowa systemu zarządzania zabytkami gminy,
- przestrzenno-gospodarcza rola dziedzictwa kulturowego,
- społeczno-gospodarcza rola dziedzictwa kulturowego,
- krajobraz kulturowy w powiązaniu z układami urbanistycznymi,
- dziedzictwo kulturowe jako aktywny czynnik rozwoju lokalnego

Cel operacyjny budowy systemu zarządzania zabytkami gminy

Skuteczne zarządzanie zabytkami powinno służyć włączeniu ich w procesy gospodarcze przy pełnym zachowaniu ich walorów i wartości zabytkowej. Proces ten wymaga także tworzenia stosownych struktur organizacyjno-technicznych. Niezbędne są organizacja i udostępnianie bazy danych o zabytkach oraz właściwy monitoring przemian, jakim one podlegają. W procesie zarządzania zasobem kulturowym należy korzystać również z metod nowoczesnego marketingu, tworząc markowe produkty kulturowe. Ten cel operacyjny będzie realizowany za pomocą następujących kierunków działań:

- tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami - podstawą skutecznego zarządzania zabytkami jest wiedza o zasobach i stanie ich zachowania, sposobach ochrony, formach własności oraz przemianach, którym podlegają,
- zarządzanie zabytkami - kształtowanie kulturowego obrazu wymaga zastosowania i usprawnienia oddziaływania narzędzi prawnych i ekonomicznych na zachodzące procesy gospodarcze,
- marketing markowych produktów kulturowych i kulturowo - gospodarczych – efektywna, nowoczesna opieka nad zabytkami wymaga podejmowania profesjonalnych działań marketingowych zgodnych z wymogami współczesnego rynku. Profesjonalny marketing powinien również dotyczyć oferty gospodarczej uwzględniającej opiekę nad zabytkami.

Cel operacyjny dziedzictwo kulturowe jako aktywny czynnik rozwoju lokalnego

Utrwalanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego jako aktywnego czynnika rozwoju lokalnego poprzez promocję, edukację i popularyzację powinno być realizowane przez instytucje kultury, samorządy wszystkich szczebli i organizacje pozarządowe. Przyspieszony rozwój społeczno-gospodarczy oraz włączenie się Polski w struktury Unii Europejskiej - oprócz czynników pozytywnych, przynosi także potencjalne zagrożenia. Szczególnie niebezpieczne jest bezkrytyczne przejmowanie obcych wzorców oraz zagrożenia utratą tożsamości kulturowej. By im przeciwdziałać, należy podjąć stosowne działania edukacyjne i popularyzatorskie, aby ochrona wartości kulturowych nie musiała być wymuszana nakazami administracyjnymi, ale była procesem naturalnym. Temu celowi operacyjnemu będą służyły następujące kierunki działań:

- podejmowanie działań zwiększających stopień rozpoznania walorów dziedzictwa kulturowego, jako podstawy do wszelkiego rodzaju zamierzeń – szeroka wiedza na temat własnej kultury, tradycji i historii zwiększa świadomość oraz potrzebę ochrony dowodów przeszłości,
- upowszechnianie osiągnięć miejscowych jednostek kultury – udział w życiu kulturalnym sprzyja upowszechnianiu wiedzy i świadomości społecznej na temat dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa

Szacunek dla zabytków, historii i tradycji jest nierozzerwalnie związany z wiedzą i identyfikacją z lokalnym środowiskiem. Wysoka świadomość społeczna o wartościach zabytków i tradycji pozwoli zachować je dla przyszłych pokoleń i zapewni kształtowanie lokalnego obrazu kulturowego według zasad zrównoważonego rozwoju. Osiągnięcie tego celu wymaga propagowania wiedzy o zabytkach oraz aktywizacji społeczeństwa na rzecz opieki nad zabytkami. Cele te można osiągnąć przez działania edukacyjne, popularyzację i promocję wiedzy o zabytkach, a także wspieranie działań zachęcających do działania na rzecz ochrony zabytków. Dla drugiego celu strategicznego sformułowano cele operacyjne:

- Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami,
- Społeczno-edukacyjna rola dziedzictwa kulturowego

Cel operacyjny propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami

Skuteczna opieka nad zabytkami wymaga rzetelnej wiedzy o historii i zabytkach. Do realizacji tego celu przyjęto następujące kierunki działań:

- Wzmocnienie edukacji na rzecz kulturowego dziedzictwa - zmiana sposobu traktowania zabytków oraz włączenie ich w procesy gospodarcze wymagają poszerzenia wiedzy na ten temat wśród społeczeństwa, szczególnie wśród dzieci i młodzieży oraz osób uczestniczących w przemianach obejmujących zabytki,
- Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach,

- Stymulowanie rozwoju lokalnych form kulturowej ekspresji - wspieranie rozwoju lokalnych form wyrazu kulturowego, wynikających z inicjatywy społeczności oraz instytucji pozarządowych

Realizacja celu wymaga podjęcia działań na rzecz edukacji o szeroko rozumianym dziedzictwie kulturowym oraz popularyzacji i promocji wiedzy o zabytkach. Efektem realizacji celu będą działania edukacyjne adresowane przede wszystkim do uczniów, wzbogacenie wiedzy o zabytkach i ich wartości oraz sposobach postępowania z zabytkami w celu ich zachowania, adaptacji, właściwego eksponowania itd. Do realizacji tego celu przyjęto następujące kierunki działań:

- Wzmocnienie edukacji na rzecz kulturowego dziedzictwa - wymaga to wprowadzenia atrakcyjnych form edukacji na wszystkich szczeblach szkolnictwa, realizacji programów edukacyjnych rozwijających świadomość historyczną i znajomość lokalnej historii, doskonalenia nauczycieli w tym zakresie, wprowadzenia zajęć rozwijających zainteresowania, promowania lokalnych form kulturowych opartych na działalności społecznej, np. w formach: warsztatów, konkursów itp.
- Popularyzacja i promocja zabytków oraz wiedzy o nich - do upowszechniania wiedzy o zabytkach wśród społeczeństwa niezbędne jest dotarcie z podstawową informacją o nich do szerokiego kręgu odbiorców, a mogą temu służyć dostępne materiały promocyjne i opracowania tematyczne, popularyzacja twórczości ludowej, organizacja wystaw, konkursów, przeglądów, -Stymulowanie rozwoju lokalnych form kulturowej ekspresji - realizowane poprzez ich promowanie, a także finansowe wspieranie ich działań w różnych formach kulturalnych: przeglądów, konkursów itp.

Efektem realizacji celu będzie wzrost zainteresowania historią, tradycją i zabytkami wśród lokalnej społeczności, podniesienie aktywności społecznej w dziedzinie opieki nad zabytkami. Celowi temu służyć będą następujące kierunki działań:

- Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu – skuteczna opieka nad zabytkami musi być poparta akceptacją społeczną. Wymaga to kształtowania świadomości społecznej w duchu przywiązania do tradycji i historii, lokalnych obrzędów i zwyczajów, a także poszanowania dla zabytków. Ważne wyeksponowanie i nagradzanie pozytywnych postaw obywatelskich wobec dziedzictwa kulturowego,
- Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami – wiele osób bezinteresownie wspiera opiekę nad zabytkami. Osoby takie należy uhonorować, nagrodzić i przedstawić jako wzór do naśladowania.

5.2.2. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Na podstawie art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;

- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Najważniejszą formą ochrony konserwatorskiej, skutkującą pełną ochroną prawną zabytkowego obiektu jest wpis do rejestru zabytków. Rejestr zabytków, osobno dla terenu poszczególnych województw, zgodnie z właściwością miejscową prowadzą wojewódzcy konserwatorzy zabytków.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa świętokrzyskiego prowadzony jest przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661).

Zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. w rozdziale 2 Formy ochrony przyrody w Art. 6 ust.1 pkt.: wyznaczono następujące formy przyrody:

1. Formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Art. 40. określa pomniki przyrody: Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

2. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu.
3. Minister właściwy do spraw środowiska może określić, w drodze rozporządzenia, kryteria uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody, kierując się potrzebą ochrony drzew i krzewów ze względu na ich wielkość, wiek, pokrój i znaczenie historyczne, a odnośnie tworów przyrody nieożywionej – ze względu na ich znaczenie naukowe, estetyczne i krajobrazowe.

Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Najliczniejszą grupę obiektów o wartości kulturowej stanowią obiekty figurujące w ewidencji zabytków. W oparciu o zapisy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad nimi. Według tych zapisów, Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych z obszaru całego kraju, Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi natomiast wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie danego województwa.

W gestii władz samorządowych zaś spoczywa prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomości, znajdujących się na terenie gminy, które zarazem są objęte wojewódzką ewidencją. Sporządzenie kompletnej, rzetelnej karty ewidencyjnej wykorzystującej wszystkie dostępne materiały to ważny element w procedurze prawnej opieki i ochrony zabytków. Wartość i znaczenie dokumentacji ewidencyjnej zależy bowiem od poziomu kompletności tych podstawowych informacji o obiektach historycznych. Aktem prawnym, regulującym zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy, jest Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Określa ono podstawowe dane, jakie powinny znaleźć się na karcie ewidencyjnej i karcie adresowej zabytku, przesłanki, od których spełnienia zależy włączenie kart ewidencyjnych i adresowych do ewidencji oraz ich wyłączenie z ewidencji. Rozporządzenie ustala sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla zabytków objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków mogą podlegać ochronie w dwojaki sposób: poprzez obszarowy wpis do rejestru zabytków oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 221 obiekty. Szczegółowy wykaz zabytków

znajduje się w załączniku nr 1. Wykaz obiektów w gminnej ewidencji zabytków architektury, budownictwa Gminy Tuczępy.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U.z 2020, poz.282 tj).ochronie podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków, pomniki historii, park kulturowy oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Kościół parafialny w Tuczępach

Pierwotny kościół drewniany p.w. Św. Jana Chrzciciela istniał w ok.1470 roku, w 1577 r. określany jako opustoszały. Spalony przez Szwedów w 1658 roku. W 1664 roku istniała drewniana kaplica z zakrystią.

Obecny kościół został wybudowany z fundacji ks. Krzysztofa Mastkiewicza w latach 1666-1674.W 1748 r. kościół posiadał murowaną zakrystię. W pocz. XIX wieku obiekt był w nie najlepszym stanie technicznym, większe prace remontowe przeprowadzono ok.1829 roku staraniem proboszcza Jakuba Matulskiego oraz z fundacji dziedziczki dóbr Tuczępy księżnej Anny z Zamojskich Sapieha. Wykonano wówczas nową więźbę dachową, sygnaturkę, wymieniono pokrycie na nowe z gontu modrzewiowego, kościół pobielono zewnątrz i wewnątrz, naprawiono i uzupełniono gzymsy. Kościół posiadał boczną kruchtę od południa, oraz od północy kaplicę, w drugiej poł. XIX wieku powiększoną. Między 1830 a 1856 wymieniono okna oraz położono w całym kościele podłogę z tarcic.

W dwudziestoleciu międzywojennym wykonano w całości kościoła posadzkę z terakoty. W latach 1936-1941 otynkowano kościół zewnątrz, odnowiono wnętrze. W czasie działań wojennych kościół uszkodzony w stopniu średnim (zniszczone wnętrze zakrystii, ubytki tynków oraz uszkodzenia dachu

Park (podworski) w Nieciesławicach

Z dawnego zespołu dworskiego po zburzeniu dworu w wyniku działań wojennych pozostał współcześnie park. Dane historyczne: XV w. wzmianka w Liber Benticion w związku z istniejącym tu folwarkiem

- XVIII w założenie dworu
- 750 urodził się Hugo Kołłątaj
- XIX w przebudowa dawnego dworu
- 1945 zniszczenie dworu w czasie działań wojennych.

- Drzewostan parku tworzą kasztany, lipy, graby, jesiony, wierzby, modrzewie.
- Wśród krzewów bzy i głogi. W obecnej sytuacji dominuje układ naturalistyczny z przełomu XIX i XX wieku. Dwór założony w XVIII wieku i z tego też okresu pochodzą być może najstarsze części parku w szczególności układ alei grabowej.

Cmentarz parafialny w Kargowie

Położony na terenie płaskim w polu na zachodnim krańcu wsi, od strony zachodniej i południowej droga polna. Założony w pocz. XIX wieku wraz z murowanym ogrodzeniem, zespołem zabytkowych nagrobków, usytuowanych w stronie południowo-zachodniej. Zieleń i rosące dziko krzewy tworzą skupiny głównie w południowej i wschodniej części cmentarza. Drzewa mieszane- liściaste rosną nieregularnie na całym terenie cmentarza. Starszy drzewostan jest cennym dobrem kultury o wartościach artystycznych, estetycznych, przyrodniczych, ideowych i emocjonalnych. Jest miejscem historycznym będącym świadectwem życia pokoleń ludzi, którzy przyczynili się do rozwoju miejscowości. Stanowi integralny element krajobrazu kulturowego Kargowa i okolicy. Nieczynny- zamknięty z powodu występowania wód gruntowych.

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków

To obiekty małej architektury sakralnej figurki, krzyże i kapliczki przydrożne- pozytywnie zaopiniowane przez Świątokrzyckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i wpisane do GEZ

Zabytki ruchome

Gmina nie posiada zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Zasoby archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest każdy ślad działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub pod wodą, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Można wyróżnić dwa typy zabytków archeologicznych: ruchome i nieruchome. Zabytki ruchome to przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, wytwory pracy ludzkiej, takie jak naczynia, narzędzia, ozdoby, broń, itp. Znacznie ważniejsze z perspektywy nauki i ochrony dziedzictwa są jednak nieruchome zabytki archeologiczne, nazywane też stanowiskami archeologicznymi. Są to obszary, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, czyli bezpośrednim otoczeniem, układem warstw glebowych oraz zespołem danych, określających ich położenie. Mogą to być grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, nawarstwienia związane z funkcjonowaniem zamków, wsi historycznych, itd. W świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień

kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 ust. 4).

Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Tuczępy. Lokalizowane są przede wszystkim na podstawie informacji dostarczanych przez planowe badania terenowe, realizowane w ramach programu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Prace te polegają na systematycznej prospekcji terenowej, połączonej z weryfikacją powierzchniową stanowisk i obiektów znanych już wcześniej. Ich rezultaty pozwalają na rozpoznanie intensywności osadnictwa w różnych rejonach, w kolejnych epokach i okresach pradziejów, średniowiecza i nowożytności, są też wykorzystywane w bieżących działaniach konserwatorskich.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj.Dz.U.2014 poz.1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym w Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków. Obecny zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i może dokładnie nie odpowiadać pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty te znajdują się także w sąsiedztwie stanowiska.

Dla właściwej ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego wyznaczono archeologiczne strefy ochrony czynnej i biernej.

Strefa ochrony czynnej „W” - obejmuje stanowiska i obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego lub planowane do objęcia wpisem – przeznaczone do trwałego zachowania wraz z krajobrazem kulturowym, którego część stanowią. Wszelaka działalność inwestycyjna w obrębie strefy podlega uzgodnieniu ze Świętokrzyskim Konserwatorze Zabytków na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa i jest podporządkowana wytycznym ŚWKZ.

Strefa archeologicznej ochrony biernej – strefa archeologicznej ochrony konserwatorskiej obejmująca stanowisko lub stanowiska archeologiczne (ślady osadnictwa, osady, cmentarzyska, stanowiska produkcyjne) zdefiniowane w art.3,pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca

2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 poz.1446 ze zm.) i obejmuje ochroną prawną na podstawie art.6 ust.1, pkt 3 cytowanej ustawy, znane z badań Archeologicznego Zdjęcia Polski, danych bibliograficznych i archiwalnych oraz inspekcji terenowych. Zasięg strefy został określony wraz z zakresem potencjalnego oddziaływania odnotowanych w terenie faktów osadniczych na krajobraz kulturowy. Strefa wprowadza zakaz dewastacji terenu poprzez wybiórkę piasku i analogiczne formy zmiany ukształtowania terenu. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie strefy podlega uzgodnieniu ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa i jest podporządkowana wytycznym ŚWKZ. Ponieważ ingerencja w struktury i nawarstwienia archeologiczne powoduje ich nieodwracalne zniszczenia, istnieje konieczność objęcia ewentualnych prac ziemnych niezbędnych do przeprowadzenia na obszarze archeologicznej strefy ochrony biernej nadzorem lub wyprzedzającymi inwestycje badaniami ratowniczymi prowadzonymi na koszt inwestora, w myśl art.31 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 poz.1446 ze zm.)

Na terenie gminy występują stanowiska archeologiczne na następujących obszarach:

- AZP 93-65

w skład tego obszaru wchodzi miejscowość Kargów i Brzozówka

- AZP 93-66

w skład tego obszaru wchodzi miejscowości: Brzozówka, Chałupki Grzymalskie, Chałupki Sieczkowskie, Sieczków, Podlesie, Tuczępy – Wólka. Tuczępy, Wierzbica,, Nieciesławice, Góra, Kargów

- AZP 93-67

w skład tego obszaru wchodzi miejscowości z terenu gminy: Dobrów, Góra, Januszkowice, Jarosławice, Niziny, Rzędów

- AZP 92-67

w skład tego obszaru wchodzi miejscowości z terenu gminy Dobrów, Rzędów

- AZP 92-66

w skład tego obszaru wchodzi miejscowości z terenu gminy Wierzbica, Podlesie, Podlesie – Sachalin, Grzymała, Chałupki Grzymalskie, Brzozówka.

AZP 93-68

w skład tego obszaru wchodzi miejscowość Jarosławice.

Na terenie gminy Tuczępy znajduje się 188 zewidencjonowanych zabytków archeologicznych wszystkie są ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Stanowiska archeologiczne są rozmieszczone na terenie całej gminy:

Tabela nr 1 Stanowiska archeologiczne ogółem

Lp.	Nazwa miejscowości	Ilość stanowisk archeologicznych
1.	Brzozówka	3
2.	Chałupki	11
3.	Dobrów	3
4.	Góra	3
5.	Grzymała	9
6.	Januszkowice	0
7.	Jarosławice	16
8.	Kargów	11
9.	Nieciesławice	13
10.	Niziny	17
11.	Podlesie	4
12.	Rzędów	6
13.	Sieczków	4
14.	Tuczepy	10
15.	Wierzbica	8
	Ogółem	118

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na terenach niezabudowanych, nieużytkach oraz terenach zalesionych.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe oraz budowa dróg, nielegalna eksploatacja piaskowni i żwirowni. Istotnym

zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka. Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy skarbów. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z II wojny światowej.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwił tworzenie licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Gmina nie posiada muzeum.

Dziedzictwo niematerialne

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne, jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język, jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Najwybitniejszą postacią historyczną związaną z Gminą Tuczępy miejsc Nieciesławice był Hugo Kołłątaj tu spędził dzieciństwo. Żył w latach (1750-1812) polski polityk, publicysta oświecenia, biskup, satyryk, podkanclerzy koronny, uczestnik insurekcji kościuszkowskiej. obiektu jest wpis do rejestru zabytków. Rejestr zabytków, osobno dla terenu poszczególnych województw, zgodnie z właściwością miejscową prowadzą wojewódzcy konserwatorzy zabytków.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa świętokrzyskiego prowadzony jest przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661). Zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody z dnia

16 kwietnia 2004 r. w rozdziale 2 Formy ochrony przyrody w Art. 6 ust.1 pkt.: wyznaczono następujące formy

5.2.3 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Na terenie gminy Tuczępy znajduje się tylko 3 obiekty zabytkowe szczególnie cennych pod względem walorów architektoniczno-historycznych. Obiekty te znajdują się zarówno przy głównych drogach, jak i z dala od głównych traktów. Obiekty architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków są w dobrym stanie.

Ze względu na posiadane wartości historyczno-kulturowe największe walory zabytkowe posiadają następujące zespoły i obiekty:

- Kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela w Tuczępach
- Cmentarz Parafialny (stary) w Kargowie
- Pozostałości Parku Dworskiego w Nieciesławicach

W/w zabytki są w stanie dobrym, w ramach prac konserwatorsko-remontowych kościoła parafialnego w Tuczępach wpisanego do rejestru zabytków w 2018 roku Gmina Tuczępy udzieliła dotacji w wys.50 000,00zł.

Na bieżąco porządkowany jest zabytkowy park w Nieciesławicach.

Obiekty wpisane do GEZ krzyż, kapliczki przydrożne są w stanie dobrym, prace porządkowe finansują sami mieszkańcy danej wsi na której znajduje się obiekt.

Na potrzeby sporządzenia GPONZ zweryfikowaliśmy aktualność obowiązujących kart, wprowadziliśmy zmiany w 2017 roku i więcej nie było konieczności zmian.

Przyrodnicze walory kulturowe

Ochronę wartości kulturowych uwzględnia ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Na terenie Gminy Tuczępy występują formy ochrony przyrody, uwzględniające ochronę wartości kulturowych, są to: obszary chronionego krajobrazu.

Obszar chronionego krajobrazu Chmielnicko- Szydłowski obejmuje tereny gminy Tuczępy, Stopnica, Gnojno i Busko-Zdrój chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem Pełnią funkcję korytarzy ekologicznych przyrodniczy mają lasy o charakterze naturalnym. Pod względem siedliskowym przeważają bory sosnowe i bory mieszane, sporadycznie występują fragmenty borów trzcinowych, olsów i łągów. Na rędzinach jurajskich wykształciła się bogata postać subkontynentalnego boru mieszanego, przechodząca miejscami w grąd wysoki i świetlistą dąbrowę, z wieloma gatunkami roślinności kserotermicznej. W runie tych zbiorowisk spotyka się interesujące, rzadkie i chronione gatunki roślin. Ważnym elementem szaty roślinnej są zbiorowiska nieleśne, głównie torfowiska (wysokie, przejściowe i niskie), z udziałem wielu rzadkich roślin. Zbiorowiska leśne i torfowiskowe pełnią ważną rolę wodochronną,

zwłaszcza w obszarze źródłiskowym rzeki Wschodniej. Liczne stawy tworzą biotopy dla wielu gatunków ptaków wodno-bagiennych. Takie wymagające ochrony biocenozy awifauny występują m.in. w okolicach Skorzowa. Na terenie Ch-SzOChK dawne są tradycje osadnictwa sięgającego czasów neolitycznych. Za-chowały się też liczne zabytki budownictwa rezydencjonalnego oraz założenia dworsko - parkowe m.in. w Gnojnie. Głównymi przyrodniczymi funkcjami ChSzOChK jest ochrona wód powierzchniowych, a także spełnienie roli łącznikowej pomiędzy Zespołami Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Poniżnia (korytarze i ciągi ekologiczne o znaczeniu regionalnym i lokalnym).

Obszar chronionego krajobrazu Solecko- Pacanowski: położony jest na południowym wschodzie województwa świętokrzyskiego, na granicy z województwem małopolskim. Obejmuje tereny gminy Oleśnica, Pacanów oraz część obszaru gminy Busko-Zdrój, Stopnica, Nowy Korczyn, Tuczępy. Obszar został utworzony w celu ochrony wód powierzchniowych rzeki Wschodniej, oraz walorów przyrodniczych rzeki Wisły jak również zabezpiecza wody lecznicze i uzdrowiska Busko Zdrój i Solec Zdrój. Dominują tu zbiorowiska nieleśne. Na terenie Stopnicy i Solca występują liczne torfowiska i łąki, w okolicach Tuczęp i Jastrzębca występują bory sosnowe. Na terenie obszaru występują bagienne bory trzcinkowe oraz bory świeże i mieszane, rosną tu też zarośla krzewiaste. Znajdują się tu siedliska lęgowe dla ptactwa: bocian biały, czajka, czapla siwa, kurka wodna, spotykane są tu liczne gatunki nietoperzy.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.

Analiza szans i zagrożeń.

Analiza SWOT – to diagnoza aktualnego stanu Gminy Tuczępy poprzez wskazanie mocnych i słabych stron a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia (eliminacja nieprawidłowości i błędów)

Analiza SWOT to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej.

Wśród mocnych stron lokalnego dziedzictwa kulturowego należy wyróżnić takie elementy jak:

- zabytki sakralne,
- stanowiska archeologiczne,
- dziedzictwo wybitnych postaci: Hugona Kołłątaja
- obszary ochrony krajobrazu chronionego,
- rozwijająca się agroturystyka,
- kultywowanie miejscowych tradycji ludowych,

- zabytkowe groby i cmentarze,
- dokonane rozpoznanie i ewidencja dóbr kultury,
- możliwość pozyskiwania środków finansowych z funduszy zewnętrznych na ochronę dziedzictwa kulturowego.

Wśród słabych stron lokalnego dziedzictwa kulturowego należy wyróżnić:

- brak aktualnej waloryzacji obiektów i przestrzeni zabytkowej,
- brak aktualnej, ogólnie dostępnej bazy danych obiektów zabytkowych,
- niedostateczna ilość wykwalifikowanych służb konserwatorskich,
- brak koordynacji przepływu informacji,
- brak studiów krajobrazowych, ekspertyz,
- brak doświadczenia we wdrażaniu ochrony zintegrowanej,
- brak strategii w zakresie restrukturyzacji dziedzictwa kulturowego na obszarze samorządów gminnych,
- brak świadomości społecznej dotyczącej zasobów dziedzictwa kultury materialnej i nie-materialnej,
- niska świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych,
- niedostateczna edukacja z zakresu dziedzictwa kulturowego,
- brak integracji środowisk w obszarze dziedzictwa kulturowego,
- niedostateczne znaczenie ochrony zabytków w polityce samorządów lokalnych,
- niedostateczna świadomość środowisk inwestorskich i projektowych,
- niedostateczna promocja roli zabytków jako szansy rozwojowej,
- niewystarczający udział mediów lokalnych w propagowaniu i promocji zabytków,
- zbyt niskie nakłady na wspieranie kultury,
- brak współdziałania pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego w promowaniu atrakcyjności kulturowej i turystycznej Powiatu.

SZANSE

Wśród szans lokalnego dziedzictwa kulturowego należy wyróżnić:

- możliwość pozyskiwania środków finansowych z funduszy europejskich na renowację zabytków i ochronę dziedzictwa kulturowego,
- rosnąca rola samorządu lokalnego,
- wzrost wartości zabytku i lokalnych tradycji jako produktu turystycznego,
- włączanie obiektów zabytkowych w obieg gospodarczy,
- rozwój organizacji pozarządowych,
- rozwój agroturystyki.

ZAGROŻENIA

Wśród zagrożeń lokalnego dziedzictwa kulturowego należy wyróżnić:

- brak spójnego systemu finansowania oraz brak funduszy kierunkowych na organizację zadań opieki nad zabytkami,
- brak spójności przepisów różnych ustaw związanych z ochroną zabytków,
- brak realnych zachęt dla inwestorów prywatnych do inwestowania w zabytki,
- brak środków finansowych właścicieli obiektów na konserwację,
- brak specjalistycznych fakultetów kształcących w zakresie konserwacji zabytków i zarządzania ich zasobem,
- presja inwestycyjna na tereny o walorach kulturowych i przyrodniczo - kulturowych,
- tworzenie strategii, ale brak mechanizmów ich efektywnego wdrażania,
- niestabilność przepisów prawa,
- brak dostępnej i aktualnej bazy danych oraz wytycznych konserwatorskich,
- brak strategii rewitalizacji wsi i małych miasteczek,
- brak doradztwa dla osób prywatnych inwestujących w obiekty zabytkowe,
- brak infrastruktury turystycznej przy obiektach zabytkowych i efektywnej ich promocji,
- globalizacja, brak szacunku dla odrębności narodowej, lokalnej i etnicznej,

- stosowanie złych rozwiązań materiałowych w budownictwie.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Niniejszy Program ma na celu ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Tuczępy. Czynnikiem niezbędnym do zrealizowania tych zamierzeń jest:

- dokonanie zmian w świadomości mieszkańców Gminy,
- wspieranie działań mających na celu zwiększenie odpowiedzialności właścicieli obiektów zabytkowych, -współpraca z nimi w zakresie opieki nad zabytkami,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w promocji Gminy Tuczępy,
- aktywne działania na rzecz powstawania projektów i wspieranie wszelkich inicjatyw dotyczących kreowania form opieki nad zabytkami,
- niwelowanie niekorzystnych efektów niewłaściwych wcześniejszych oddziaływań na stan krajobrazu, kulturowego i zasoby zabytkowe,
- wykorzystywania funduszy Unii Europejskiej.

Ponadto:

1. Aktualizacja i uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków

- dokonywanie przeglądu w terenie z udziałem sołtysów i radnych w każdym sołectwie i weryfikacja rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków,
- wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów,
- określenie stanu technicznego obiektów z ewidencji zabytków-uzupełnienie kart ewidencyjnych w GEZ obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.

2. Inwentaryzacja obiektów małej infrastruktury sakralnej (kapliczek i krzyży przydrożnych)

- dokonanie przeglądu w terenie z udziałem sołtysów i radnych w każdym sołectwie,
- wykonanie dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów,
- uzyskanie informacji na temat historii obiektów,
- ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów na działkach gruntowych oraz właścicieli gruntu,
- utworzenie kart ewidencyjnych,

- skierowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do rejestru zabytków,
3. Oznakowanie obiektów zabytkowych i określenie zasad ich udostępniania
 - uzupełnienie oznakowania obiektów, które oznakowano wcześniej,
 - oznakowanie innych ciekawych obiektów w Gminie,
 4. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków
 5. Inwentaryzacja i zabezpieczenie zabytkowych nagrobków na cmentarzu parafialnym
 6. Edukacja i promocja zabytków Gminy Tuczępy
 - organizacja dni otwartych Gminy Tuczępy i udostępnienie materiałów historycznych,
 - zbieranie materiałów archiwalnych(stare zdjęcia, mapy) dot. Gminy Tuczępy
 - włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych.

Cele Programu wynikają z dokonanej analizy zasobów zabytkowych. Zabytki mają wartość dzieł sztuki, która zależy od stanu ich zachowania. Tylko dobrze zabezpieczony i zachowany obiekt jest postrzegany jako wartościowy. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju regionalnego. W tym rozumieniu zabytek włączony w procesy gospodarcze ma wartość ekonomiczną.

7.1. PRIORYTETY PROGRAMU OPIEKI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy 2021-2025

Zadanie 1: prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: cmentarzach, dawnych parkach dworskich;

Zadanie 2: inwentaryzacja zabytkowych nagrobków;

Zadanie 3: reagowanie samorządu na brak należytej dbałości o zabytki;

Priorytet III Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Kierunek działań: Szeroki i łatwy dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy;

Zadanie 1: bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków prowadzona za pomocą oprogramowania komputerowego;

Zadanie 2: umieszczenie informacji o najciekawszych zabytkach miasta na stronie internetowej gminy;

Kierunek działań: edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym;

Zadanie 1: wspieranie publikacji i projektów naukowo-badawczych (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy;

Zadanie 2: organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych i informacyjnych prezentujących dobra kultury na terenie Gminy Tuczępy;

Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na podstawie art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Najważniejszą formą ochrony konserwatorskiej, skutkującą pełną ochroną prawną zabytkowego obiektu jest wpis do rejestru zabytków. Rejestr zabytków, osobno dla terenu poszczególnych województw, zgodnie z właściwością miejscową prowadzą wojewódzcy konserwatorzy zabytków.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa świętokrzyskiego prowadzony jest przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określono w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661).

Zgodnie z Ustawą o Ochronie Przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. w rozdziale 2 Formy ochrony przyrody w Art. 6 ust.1 pkt.: wyznaczono następujące formy przyrody:

1. Formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe;

- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Art. 40. określa pomniki przyrody:

2. Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.
3. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu. 3. Minister właściwy do spraw środowiska może określić, w drodze rozporządzenia, kryteria uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody, kierując się potrzebą ochrony drzew i krzewów ze względu na ich wielkość, wiek, pokrój i znaczenie historyczne, a odnośnie tworów przyrody nieożywionej – ze względu na ich znaczenie naukowe, estetyczne i krajobrazowe.
4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków Najlicniejszą grupę obiektów o wartości kulturowej stanowią obiekty figurujące w ewidencji zabytków. W oparciu o zapisy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad nimi. Według tych zapisów, Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych z obszaru całego kraju, Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi natomiast wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie danego województwa.

W gestii władz samorządowych zaś spoczywa prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomości, znajdujących się na terenie gminy, które zarazem są objęte wojewódzką ewidencją. Sporządzenie kompletnej, rzetelnej karty ewidencyjnej wykorzystującej wszystkie dostępne materiały to ważny element w procedurze prawnej opieki i ochrony zabytków. Wartość i znaczenie dokumentacji ewidencyjnej zależy

bowiem od poziomu kompletności tych podstawowych informacji o obiektach historycznych. Aktem prawnym, regulującym zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy, jest Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Określa ono podstawowe dane, jakie powinny znaleźć się na karcie ewidencyjnej i karcie adresowej zabytku, przesłanki, od których spełnienia zależy włączenie kart ewidencyjnych i adresowych do ewidencji oraz ich wyłączenie z ewidencji. Rozporządzenie ustala sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla zabytków objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków mogą podlegać ochronie w dwojaki sposób: poprzez obszarowy wpis do rejestru zabytków oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 221 obiektów. Szczegółowy wykaz zabytków znajduje się w załączniku nr 1. Wykaz obiektów w gminnej ewidencji zabytków architektury, budownictwa Gminy Tuczępy

7.2 KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OPIEKI

- Informacja,
- Współpraca,
- Współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- Działania służące tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- Koordynacja:
 - Strategie rozwoju miasta,
 - Plany rozwoju lokalnego,
 - Programy prac konserwatorskich,
 - Programy ochrony środowiska,
 - Studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju,
 - Plany rewitalizacji,
 - Współpraca z ośrodkami naukowymi.
- Instrumenty kontrolne:
 - Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
 - Monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

7.3. ZADANIA PROGRAMU OPIEKI

Poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy poprzez określenie działań edukacyjnych kierowanych do mieszkańców gminy, organizacyjnych i finansowych kładących nacisk na elementy dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnienie w świadomości społeczeństwa gminy potrzeb i zasad ochrony środowiska kulturowego. Gminny program opieki nad zabytkami formułuje szereg działań związanych z opieką samorządu nad zabytkami gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy oraz charakter jego dziedzictwa kulturowego są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego: dbałości o krajobraz kulturowy regionu, o zachowanie jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych oraz dążeniom do rewaloryzacji przekształconych cennych elementów dziedzictwa, a także włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów lokalnych.
- Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego przyczynić się ma przede wszystkim do: zahamowania procesu degradacji zabytków i dążenia do poprawy ich stanu zachowania, wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych, tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
- Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości, uwzględnione w tym priorytecie kierunki działań i zadania służyć mają przede wszystkim szeroko rozumianemu wykorzystaniu zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych oraz zachowaniu i kultywowaniu tradycji wynikających z kultury ludowej.
- Dogodne szlaki drogowe.
- Wzbogacenie szlaków turystycznych o miejsca i obiekty zabytkowe.
- Prezentacja dziedzictwa kulturowego przy wykorzystaniu technik informatycznych oraz ich publikacja na stronie internetowej gminy.
- Zapobieganie niewłaściwemu stosowaniu nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych.
- Zapobieganie zaniku tradycji i tożsamości regionalnych.
- Zapobieganie aktom wandalizmu.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje.

Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- Instrumenty finansowe:
 - dotacje,
 - subwencje,
 - dofinansowania,
 - nagrody,
 - zachęty finansowe dla właścicieli obiektów zabytkowych,
 - korzystanie z funduszy Unii Europejskiej.

- Instrumenty prawne:
 - programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
 - dokumenty wydawane przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
 - uchwały właściwych terytorialnie samorządów odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni,
 - uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych,
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów.

- Instrumenty społeczne:
 - Edukacja kulturowa,
 - Informacja,
 - Współpraca,
 - Współdziałanie z organizacjami społecznymi,
 - Działania służące tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
 - Koordynacja:
 - Strategie rozwoju gminy,
 - Plany rozwoju lokalnego,

- Programy prac konserwatorskich,
 - Programy ochrony środowiska,
 - Studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju,
 - Plany rewitalizacji,
 - Współpraca z ośrodkami naukowymi.
- Instrumenty kontrolne:
- Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
 - Monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuczępy na lata 2021-2024 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tuczępy na lata 2021-2025 co dwa lata Wójt zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie. Ich wyniki powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami. Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jego atrakcyjności. Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2025 jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie i uchwalenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2025 nie powinno być traktowane jedynie, jako realizacja przez gminę ustawowego zadania. Program służyć ma bowiem rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2025 przyniesie

powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych i rozwój społeczno-gospodarczy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

10.1 ŚRODKI PUBLICZNE

Budżet państwa

Finansowanie środkami publicznymi zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami realizowane jest na wszystkich szczeblach administracji publicznej. Źródłem finansowania zadań są środki planowane w rocznych ustawach budżetowych. Składają się na nie zarówno środki własne, jak i pochodzące z zagranicy (w tym z Unii Europejskiej). Środkami przeznaczonymi na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego dysponują ministrowie i wojewodowie, przy czym gros środków pozostaje w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury. Polskie prawo nie określa procentowego limitu wydatków budżetu na rzecz kultury, w tym ochrony i opieki nad zabytkami. Tylko w drodze wyjątku przepisy szczególne mogą wskazywać rodzaj i wielkość uzależnienia planowanego wydatku. Obowiązujące prawo nie przewiduje także powiązań pomiędzy wpływem źródła dochodów budżetowych a wysokością określonego wydatku. Bezpośrednie powiązania konkretnych środków budżetowych z konkretnymi wydatkami mogą mieć jedynie charakter funkcjonalny i dotyczą opracowywanych tzw. harmonogramów rocznych dochodów i wydatków. Wydatki z budżetu państwa na ochronę i opiekę nad zabytkami mogą obejmować:

1. bezpośrednie wydatki na zadania bieżące i inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych,
2. wydatki w formie dotacji dla:
 - jednostek samorządu terytorialnego,
 - innych jednostek sektora finansów publicznych,
 - jednostek spoza sektora finansów publicznych (osób fizycznych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

Dotacje z budżetu państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami mogą mieć charakter dotacji celowych, dotacji przedmiotowych i dotacji podmiotowych.

Dotacje z funduszu kościelnego na remont obiektów sakralnych

Wnioski o przyznanie dotacji o częściowe dofinansowanie prac przy zabytkowych kościołach, w tym prac remontowych (oraz obiektów innych niż kościoły, obiektów w zespołach sakralnych, na cele związane z działalnością społeczną czy oświatową) składa dana parafia do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego w Warszawie.

Wieloletnie instrumenty planowania finansowego

Obok instrumentu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami, jakim jest budżet państwa, istnieją jeszcze wieloletnie instrumenty planowania finansowego. Planowanie takie w zakresie wydatków bieżących (niemajątkowych) jest możliwe przez dołączenie do ustawy budżetowej programów wieloletnich ustanawianych przez Radę Ministrów, co pozwoli na planowanie w kolejnych ustawach budżetowych wydatków na dany program w kwotach ustalonych w zestawieniu wieloletnim dołączonym do ustawy budżetowej.

Gospodarka pozabudżetowa

Przekazywanie publicznych środków na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami może się również odbywać w ramach gospodarki pozabudżetowej. Gospodarka poza-budżetowa oznacza realizację zadań publicznych nie przez jednostki budżetowe (których dochody i wydatki w całości obejmowane są budżetem państwa), ale przez:

- zakłady budżetowe,
- gospodarstwa pomocnicze (przy jednostkach budżetowych),
- rachunki środków specjalnych (jednostek budżetowych),
- fundusze celowe np. Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

W takich konstrukcjach finansowych istnieje uzależnienie wydatków od pozyskiwanych dochodów oraz bezpośrednie powiązanie wpływających dochodów z określonymi wydatkami.

Budżetowe wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Państwowe wydatki na ochronę i opiekę nad zabytkami realizowane są również w ramach budżetowych wydatków jednostek samorządu terytorialnego, przede wszystkim województw i gmin. Samorządy dysponują wieloletnimi instrumentami planowania finansowego. Analogicznie jak budżet państwowy samorządy mogą realizować wydatki budżetowe w tej sferze również przez: samorządowe osoby prawne, gospodarkę pozabudżetową, środki specjalne samorządowych jednostek budżetowych. Dodatkowo (w przeciwieństwie do budżetu państwa) jednostki samorządów terytorialnych mogą tworzyć fundacje, których zadaniem może być ochrona i opieka nad zabytkami. Wydatki samorządów na ochronę i opiekę nad zabytkami mogą obejmować bezpośrednie wydatki na: zadania bieżące i inwestycyjne państwowych jednostek organizacyjnych oraz wydatki w formie dotacji.

10.2 ŚRODKI PRYWATNE

Sektor prywatny jest wykorzystanym źródłem współfinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami. Do takiej formy współfinansowania może być wykorzystany instrument prawny nazywany partnerstwem publiczno-prywatnym i pomocą publiczną.

Partnerstwo publiczno-prywatne jest formą długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego przy przedsięwzięciach mających na celu realizację zadań publicznych. Celem współpracy jest osiągnięcie obopólnych korzyści zarówno w wymiarze celów społecznych, jak i komercyjnych danego przedsięwzięcia.

Pomoc publiczna jest formą wsparcia udzielanego przedsiębiorstwu, o ile jednocześnie spełnione są następujące warunki:

1. jest przyznawane przez państwo (na wszystkich poziomach: centralnym, regionalnym, lokalnym) lub pochodzi ze środków państwowych,
2. udzielane jest na warunkach korzystniejszych niż oferowane na rynku,
3. ma charakter selektywny (uprzywilejowuje określone przedsiębiorstwo lub przedsiębiorstwa albo określone zadania), grozi zakłóceniem lub zakłóca konkurencję oraz wpływa na wymianę handlową między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej.

Ważną kwestią pozostaje chęć podjęcia starań i wykorzystania możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż istotne jest, aby powiat i gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków własnych. Duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu powiatu lub gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego. Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 ww. Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej ww. tytuł prawny do obiektu, opieką nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- Źródła krajowe:
 - dotacje Ministra Kultury,
 - programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
 - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
 - dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - dotacje powiatowe,
 - dotacje gminne,
 - dotacje Województwa,
 - dotacje Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji,

- Fundusz Kościelny.
- Źródła zagraniczne:
 - źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
 - źródła poza unijne,
 - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Po przyjęciu przez Radę Gminy Tuczępy Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Tuczępy na lata 2021-2025 planuje się następujące działania:

- opublikowanie Programu na stronie internetowej Gminy Tuczępy,
- sukcesywne uaktualnianie i uzupełnianie Programu w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami prawnymi, kulturowymi i społecznymi, a także związku z uzasadnionymi wnioskami samorządów lokalnych i innych podmiotów.

Przyjmuje się, że zadania określone w Programie będą realizowane poprzez:

- dofinansowywanie zadań realizowanych przez instytucje kultury prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego,
- wspieranie organizacji i osób prywatnych w staraniach o środki finansowe ze źródeł zewnętrznych,
- dotacje na prace remontowe i konserwatorskie w obiektach zabytkowych,
- wspieranie działalności promocyjnej i edukacyjnej.

Powodzenie realizacji Programu będzie wymagało współpracy wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne zadania, w tym m.in.: właścicieli prywatnych, władz lokalnych samorządów terytorialnych, służb wojewódzkiego konserwatora zabytków, organizacji pozarządowych.

W ramach wyznaczonych celów i kierunków działań zostały określone rodzaje zadań. Dla każdej grupy zadań zostały wyznaczone podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych typów projektów oraz potencjalne źródła finansowania. Wdrażanie Programu będzie odbywać się przy pomocy właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych i instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową.

Cel operacyjny przestrzenno- gospodarczy **Rola dziedzictwa kulturowego**

Podejmowane działania w zakresie opieki nad zabytkami powinny mieć charakter kompleksowy – począwszy od planowania poprzez procedury inwestycyjne, a skończywszy

na działaniach bezpośrednich. Efektem włączenia zabytków w procesy gospodarcze będzie poprawa stanu zachowania zabytków, co doprowadzi do poprawy wizerunku lokalnej przestrzeni kulturowej, powstania produktów turystycznych i kulturowych oraz ożywienia gospodarczego i podniesienia jakości życia mieszkańców. Temu celowi operacyjnemu będą służyły następujące kierunki działań:

- Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami – działania w tym zakresie wymagają współpracy całego społeczeństwa, różnych instytucji, a także wykorzystania możliwości jakie daje np. partnerstwo publiczno–prywatne oraz aktywizacja różnych środowisk (osoby prywatne, instytucje, organizacje, osoby bezrobotne) oraz wspieranie inicjatyw wykorzystujących tradycyjne formy działalności gospodarczej, np. rolnictwo ekologiczne i tradycyjne przetwórstwo, reaktywacja ginących zawodów. Osiągnięciu tego celu może służyć również zwiększenie możliwości zatrudnienia w wyniku różnych form aktywnego pośrednictwa pracy, w tym przekwalifikowanie, tworzenie sprzyjających warunków do zatrudnienia w sektorze usług kulturowych i turystycznych wykorzystujących zasoby zabytkowe i miejscowe tradycje, rozwój infrastruktury turystycznej, oraz innych form zachęty przyczyniających się do podejmowania i rozwijania działalności pozarolniczej wykorzystującej miejscowe tradycje oraz stosowanie zachęt do zabudowy i zagospodarowania terenu nawiązujących do form tradycyjnych.
- Konserwacja i adaptacja zabytków - użytkowanie oraz opieka nad zabytkami wymaga właściwej modernizacji i szeroko pojętej konserwacji obiektów i obszarów zabytkowych. Z punktu widzenia opieki nad zabytkami ważne jest również stosowanie właściwych systemów zabezpieczeń obiektów przed zniszczeniem lub kradzieżą, renowacja i konserwacja małej architektury, w tym sakralnej, oraz miejsc pamięci, działania i inwestycje wynikające z przepisów przeciwpożarowych, zapobiegania klęskom żywiołowym oraz zabezpieczeń przeciwwłamaniowych, zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed zniszczeniem oraz zabezpieczenie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi oraz na wypadek eksploatacji rabunkowej.
- Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych - obiekty zabytkowe oraz krajobrazy kulturowe wymagają szczególnego poszanowania w procesach urbanistycznych i inwestycyjnych. Do zachowania ich historycznych cech niezbędna jest konserwacja, rewitalizacja, renowacja, rewaloryzacja, zachowanie, ekspozycja zabytkowych: centrów miast i wsi, terenów zieleni, cmentarzy, parków, obiektów archeologicznych mających własną formę przestrzenną, sukcesywna iluminacja zabytków, gospodarowanie z uwzględnieniem obowiązujących standardów ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego przez spowalnianie lub eliminację ruchu samochodowego z centrów miast i wsi, zapewnienie racjonalnej gospodarki odpadami, budowę sieci kanalizacyjnych, modernizację sieci energetycznej i teleinformatycznej, poprawę infrastruktury drogowej, ochronę wód powierzchniowych i podziemnych, ochrona bioróżnorodności i urozmaiconego krajobrazu, a także

tworzenie parków kulturowych w celu ochrony kulturowych krajobrazów historycznych,

- Wspieranie inicjatyw gmin dla tworzenia parków kulturowych argumentem w procesie zachęcania gminnych władz samorządowych do tworzenia parków kulturowych będzie uświadomienie korzyści wynikających z tych działań. Jeżeli utworzenie parku przyczyni się do poprawy warunków życia lokalnej społeczności i pozwoli im czerpać wymierne korzyści z istnienia parku, zainicjuje to w lokalnej społeczności potrzebę dbania i ochrony elementów tego parku.
- Wspieranie inicjatyw tworzenia gospodarstw agroturystycznych - agroturystyka zmusza do dbania o lokalne atrakcje, w tym dziedzictwo kulturowe. Propagowanie informacji o warunkach tworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz możliwościach rozwoju i korzyściach jakie daje taki rodzaj działalności zachęci rolników do podjęcia takiego wyzwania,

Cel operacyjny społeczno- gospodarczy

Rola dziedzictwa kulturowego

Realizację celu stanowią będzie zespół działań zwiększających koncentrację środków finansowych na poprawie stanu zachowania obiektów zabytkowych. Działania te w efekcie doprowadzą do poprawy warunków życia mieszkańców, będą sprzyjać rozwojowi oraz stymulować będzie wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy. Temu celowi będą służyły następujące kierunki działań:

- Ożywianie centrów historycznych lokalnych miejscowości – należy dążyć do eliminacji funkcji niepożądanych (niewłaściwego wykorzystania zabytku lub zupełnego braku opieki nad zabytkiem) i zastępowanie ich funkcjami sprzyjającymi rozwojowi lokalnemu oraz ochronie zabytku (handel, kultura, usługi). Ekspozycja dziedzictwa kulturowego jest niezbędna do zapoznania szerokich kręgów społecznych z cennymi walorami kulturowymi, a także do uświadomienia lokalnym społecznościom wartości dóbr, z którymi obcują na co dzień, a które pozwolą im na osiągnięcie wymiernych korzyści dzięki właściwemu wykorzystaniu zabytków. Pożądane jest też usprawnianie układów komunikacyjnych, w celu poprawy dostępności do turystycznie atrakcyjnych obiektów co nada im nowe funkcje.
- Ochrona skali i charakteru zabudowy wiejskiej – cel ten należy realizować poprzez dążenie do zapobiegania rozproszonemu zabudowy wiejskiej, eliminację ruchu tranzytowego z obszarów wsi, zagęszczanie zabudowy w centrum wsi oraz projektowanie nowych siedlisk na terenach o większej intensywności zaludnienia. Zabytkowe obiekty umiejscowione na wsi (stare domy, młyny, cegielnie) stanowią cenne źródło wiedzy o życiu przodków, kulturze i tradycjach oraz technikach pracy. Obiektom nieczynnym ze względu na utratę dotychczasowej funkcji, należy znaleźć nową, tak aby obiekt mógł nadal istnieć, utrzymując rolę dominantę wśród zabudowy mieszkalnej.

- Umacnianie tradycyjnych form działalności gospodarczej, charakterystycznych dla obszarów wiejskich - należy dążyć do umacniania tradycyjnych form działalności gospodarczej charakterystycznych dla wsi (drobne usługi i drobna wytwórczość), rozszerzając ich zakres o szeroko pojęte usługi turystyczne,
- Inicjowanie współpracy lokalnych społeczności, władz samorządowych, służb konserwatorskich i inwestorów – wszelkie działania powinny opierać się na współpracy lokalnych społeczności, władz samorządowych, służb konserwatorskich i inwestorów. Celowi temu będzie sprzyjać tworzenie dogodnych warunków do inwestowania w dziedzictwo kulturalne, aktywizowanie lokalnych społeczności i wzmacnianie ich własnych tożsamości poprzez szeroko pojętą działalność kulturalną (wszelkiego rodzaju imprezy, w tym sportowe), popularyzatorską oraz oświatową (przywracania zawodów, które zanikły).

Mechanizmy finansowania ochrony i opieki nad zabytkami z budżetu Unii Europejskiej

Podstawę przekazywania środków finansowych Unii Europejskiej na rzecz kultury stanowi Traktat Amsterdamski. Zgodnie z nim kultura przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich z poszanowaniem ich narodowej i regionalnej różnorodności, jednocześnie promując wspólne dziedzictwo kulturowe Europy. Unia Europejska zachęca do współpracy między państwami, a w sytuacjach koniecznych wspiera i uzupełnia działania prowadzone przez poszczególne kraje. Działania te obejmują zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii narodów europejskich, jak i zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim.

Finansowanie kultury ze środków funduszy strukturalnych jest uwarunkowane wykazaniem jej wpływu na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów. Celem zatem nie będzie rewaloryzacja zabytków, ale skutek, jaki przyniesie dla pobudzenia regionalnej gospodarki, tworzenia miejsc pracy, poprawy atrakcyjności regionów. Warunkiem koniecznym wykorzystania środków funduszy strukturalnych do realizacji projektów związanych z opieką nad zabytkami jest uwzględnienie tych działań w planie strategicznym rozwoju regionu.

Na lata 2007 - 2013 zostały ustanowione odmienne zasady finansowania działań ze środków Unii Europejskiej. W tym okresie strefa opieki nad zabytkami będzie mogła być finansowana ze środków:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Społecznego (w ramach polityki spójności),
- Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Zasadnicza zmiana dotyczy sposobu alokacji środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Będzie się ona odbywać za pomocą programów operacyjnych zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Regionalnego Programu Operacyjnego zarządzanego przez samorząd województwa.

Dla finansowania sfery opieki nad zabytkami zasadnicze znaczenie ma Regionalny Program Operacyjny i będzie dotyczyć działań o znaczeniu regionalnym. Wśród programów operacyjnych dla sfery opieki nad zabytkami znaczenie mogą mieć Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – dotyczą działań w sferze kulturalnej realizowanych na obszarach przygranicznych:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- Program Operacyjny Konkurencyjna Gospodarka,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Europejski Fundusz Społeczny - Fundusz ukierunkowany jest zwłaszcza na procesy dostosowawcze i unowocześnianie polityki zatrudnienia. Możliwości finansowania kultury w tym przypadku polegają na tym, iż działalność związana z poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i produkcją kulturalną może bezpośrednio lub pośrednio przyczyniać się do wzrostu liczby miejsc pracy. Środki Europejskiego Funduszu Społecznego można wykorzystać m.in. na poprawę stanu zabytków, promocję regionu, w tym zabytków oraz rozwój usług turystycznych.

Ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich finansowany jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 służący zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i szybszemu rozwojowi obszarów wiejskich.

Źródła i zasady finansowania opieki nad zabytkami w Polsce

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami podmiot dysponujący tytułem prawnym do zabytku (prawo własności, użytkowanie wieczyste, trwałe zarząd, ograniczone prawo rzeczowe, stosunek zobowiązaniowy) finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

Finansowanie opieki nad zabytkiem, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego jest jej zadaniem własnym. Natomiast jednostki organizacyjne zaliczane do sektora finansów publicznych finansują opiekę nad zabytkiem ze środków przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetu lub bądź jednostek samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Podmiot, który zamierza finansować zadania wynikające z opieki nad zabytkiem nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pokrywa koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji (jeżeli są one niezbędne).

Podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, albo posiadający taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie zadań wynikających z opieki nad zabytkiem (ze środków

będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewody za pośrednictwem wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Dotacje na dofinansowanie zadań wynikających z opieki nad zabytkiem wpisanym do rejestru mogą być również udzielane przez organ stanowiący gminy, powiatu lub województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ w stosownej uchwale.

Źródła finansowania ochrony i opieki nad zabytkami można ogólnie podzielić na:

- środki publiczne pochodzące z:
 - budżetu państwa:
 - dotacje celowe będące w dyspozycji Ministra Kultury (m.in. programy operacyjne),
 - dotacje celowe będące w dyspozycji wojewody,
 - dotacje będące w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (dotacje z Funduszu Kościelnego na remont obiektów sakralnych),
 - wieloletnich instrumentów planowania finansowego,
 - gospodarki pozabudżetowej,
 - budżetowych wydatków jednostek samorządu terytorialnego,
 - partnerstwo publiczno–prywatne,
 - pomoc publiczna.

Programy operacyjne ministerstwa kultury i dziedzictwa narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego stanowią podstawę do ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe, placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół artystycznych oraz podmioty gospodarcze. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłasza m.in. programy. Spośród programów, szczególnie ważne dla jednostek samorządu terytorialnego są programy operacyjne umożliwiające ubieganie się o środki finansowe na ochronę i zabezpieczenie zabytków:

1. Dziedzictwo kulturowe,
2. Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego,
3. Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury,

4. Rozwój inicjatyw lokalnych,
5. Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Środki prywatne

Sektor prywatny jest wykorzystanym źródłem współfinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami. Do takiej formy współfinansowania może być wykorzystany instrument prawny nazywany partnerstwem publiczno-prywatnym i pomocą publiczną.

Partnerstwo publiczno-prywatne jest formą długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego przy przedsięwzięciach mających na celu realizację zadań publicznych. Celem współpracy jest osiągnięcie obopólnych korzyści zarówno w wymiarze celów społecznych, jak i komercyjnych danego przedsięwzięcia.

Pomoc publiczna jest formą wsparcia udzielanego przedsiębiorstwu, o ile jednocześnie spełnione są następujące warunki:

1. jest przyznawane przez państwo (na wszystkich poziomach: centralnym, regionalnym, lokalnym) lub pochodzi ze środków państwowych,
2. udzielane jest na warunkach korzystniejszych niż oferowane na rynku,
3. ma charakter selektywny (uprzywilejowuje określone przedsiębiorstwo lub przedsiębiorstwa albo określone zadania), grozi zakłóceniem lub zakłóca konkurencję oraz wpływa na wymianę handlową między Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej.

Zasady finansowania opieki nad zabytkami

Podstawę prawną do udzielania dotacji z budżetu powiatu w zakresie opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru

Dotacja może być udzielona podmiotowi będącemu właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub posiadającemu taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;

3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Realizacja i kontrola zapisów dotyczących opieki ochrony zabytków, zawartych w miejscowym planie zagospodarowania gminy Tuczępy

Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuczępy został przyjęty Uchwałą Rady Gminy Nr. XIX/135/2001 z dnia 28 grudnia 2001 roku. Założeniem gminnej polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego jest utrwalanie jej tożsamości i odrębności kulturowej oraz ochrona i rehabilitacja ukształtowanych zespołów zabytkowych lub pojedynczych obiektów. Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2020, poz.282 tj.) Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

Organy rządowe i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Obowiązkiem właścicieli i użytkowników jest utrzymanie należących do nich dóbr kultury we właściwym stanie.

Ponadto polityka przestrzenna to:

- podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałaniu rozproszaniu zabudowy,- przestrzeganie zakazów i nakazów obowiązujących- w strefach ochrony konserwatorskiej,
- dopasowanie współczesnych programów mieszkalno-usługowych do historycznej funkcji obiektów i zespołów zabytkowych, poprzez adaptację, rozbudowę i przebudowę. Dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną.

Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, należyte utrzymanie oraz społecznie celowe wykorzystanie i udostępnienie dla celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak aby służyły nauce oraz popularyzacji wiedzy i sztuki, stanowiły trwałe element rozwoju kultury i były czynnym składnikiem życia współczesnego społeczeństwa.

Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, ewidencji i rejestracji oraz na ich konserwacji, restauracji lub odbudowie, opartych na zasadach naukowych.

12.POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Sprawozdanie z realizacji programu sporządzone przez Wójta Gminy Tuczępy po dwóch latach od jego uchwalenia przedstawione będzie Radzie Gminy.
2. W sprawach nie uregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

Załączniki:

Tabela 1 obiekty wpisane do GEZ w gminie Tuczępy

lp.	Nazwa obiektu	Nazwa miejscowości	Czas powstania	Nr w rejestrze
1	Kościół Parafialny p w. Wniebowzięcia Matki Boskiej i św. Jana Chrzciciela (obecnie p w. św. Jana Chrzciciela)	Tuczępy	1666	Wpisany do rejestru zabytków nieruchomości woj. świętokrzyskiego pod nr A.79 nr rej.389 z dnia 15.01.1957 oraz 151 z dnia 23.06.2013 r.
2	Cmentarz parafialny (stary)	Kargów	pocz. XIX	Wpisany do rejestru zabytków nieruchomości woj. świętokrzyskiego pod. nr A.77 nr rej.1146 z 25.06.1992 r.
3	Park (podworski)	Nieciesławice		Wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa świętokrzyskiego pod nr A.78 nr rej.784 z dnia 08.02.1958 r
4	Kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej	Kargów	Mur. XIV, przedłużony od zach. 1937 zniszczony 1944, odbudowany 1958-1964	
5.	Willa, obecnie Budynek Urzędu Gminy	Tuczępy	ok. 1930	

Tabela 2 figurki przydrożne wpisane do GEZ

Lp	Nazwa obiektu	Nazwa miejscowości nr działki	Czas powstania
1.	Figura Matki Bożej	Brzozówka nr działki 402	1944
2.	Krzyż metalowy na kamiennym postumencie	Chałupki nr działki 22/2	1938
3.	Krzyż przydrożny, żeliwny na kamiennym postumencie	Chałupki nr działki 22/2	1944 k.XIX 1 poł XX
4.	Krzyż metalowy na kamiennym postumencie	Chałupki nr działki 213	1918
5.	Figura przydrożna św. Antoniego	Dobrów nr działki 137	1648
6.	Krzyż przydrożny na kamiennym postumencie, kam- żel.	Dobrów nr działki 156	1918
7.	Krzyż przydrożny, żeliwny na kamiennym postumencie	Góra nr działki 52/6	1902
8.	Krzyż metalowy na kamiennym postumencie	Grzymała nr działki 630/4	1946 /kXIXw/ 1poł.XXw/
9.	Krzyż przydrożny, żeliwny na kamiennym postumencie	Grzymała nr działki 566	1946/1931/
10.	Krzyż przydrożny, metalowy na kamiennym postumencie	Januszkowice nr działki 141	1927
11.	Krzyż metalowy na kamiennym postumencie	Jarosławice nr działki 5/1	1942/ 1 poł.IXw/
12.	Figura przydrożna Świętego Antoniego	Kargów nr działki 61	1931
13.	Cmentarz przykościelny w granicach ogrodzenia	Kargów nr działki 61	XIV w.
14.	Krzyż przydrożny żeliwny na kamiennym postumencie	Kargów nr działki 18	1922
15.	Figura Matki Bożej	Kargów	1948

16	Figurka Matki Boskiej	nr działki 61 Kargów nr działki 1	poł.XIXw 1843
17.	Figura św.Józefa	Kargów nr działki 85	1922-1924/1921/
18.	Krzyż przydrożny,żeliwni na kamiennym postumencie	Niziny nr działki 217	1928
19.	Krzyż przydrożny,żeliwny na kamiennym postumencie	Niziny nr działki 217	1928
20.	Krzyż przydrożny, żeliwny na kamiennym postumencie	Sieczków nr działki 67	1946/k.XIXw/
21.	Cmentarz przykościelny	Tuczępy nr działki 184	XIV w
22.	Cmentarz parafialny stary nieczynny	Tuczępy nr działki 212	1886/./pocz. XIX w
23.	Cmentarz parafialny/czynny/	Tuczępy nr działki 212	1640/./1poł XIXw
24.	Ogrodzenie wokół kościoła	Tuczępy nr działki 184	1829
25.	Dzwonnica	Tuczępy nr działki 184	ok.1900
26.	Wikarówka	Tuczępy nr działki 100	1898
27.	Krzyż przydrożny kam,żel	Tuczępy nr działki 100	1898
28.	Figura św. Jana Chrzciciela	Tuczępy nr działki 90	1922
29.	Krzyż przydrożny	Wierzbica nr działki 874	1948 XIX/XXw
30.	Figura Najświętszej Marii Panny, kam.	Wierzbica nr działki 830	1862

Tabele nr 3 Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Tuczępy

Lp	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Chronologia	Kultura	Rodzaj stan. obsz.
1.	Chałupki Grzymalskie	92-66	1	47	Prehistoryczne, średniowiecze	Kultura przeworska	Ślad. Osadn, osada
2.	Chałupki Grzymalskie	92-66	2	48	Prehistoryczne , wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, średniowiecze		osada
3	Chałupki Grzymalskie	92-66	3	49	Prehistoryczne, późne średniowiecze, średniowiecze		Ślad osadn.
4.	Chałupki Grzymalskie	92-66	4	50	Epoka kamienia	Kultura łużycka	osada
5.	Chałupki Grzymalskie	92-66	5	51	Neolit, Prehistoryczne, wczesne średniowiecze, średniowiecze	Kultura łużycka	osada
6.	Grzymała	92-66	1	38	Prehistoryczne, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze	Kultura przeworska	osada
7.	Grzymała	92-66	2	39	Neolit, Prehistoryczne	Kultura pucharów lejkowatych, kultura przeworska	Ślad. Osadn, osada
8.	Grzymała	92-66	3	40	Prehistoryczne		osada
9	Grzymała	92-66	4	41	Epoka kamienia	Nieokreślona	Ślad osadn
10.	Grzymała	92-66	5	42	Epoka kamienia	Kultura przeworska	Ślad osadn
11.	Grzymała	92-66	6	43	Epoka kamienia, Prehistoryczne	Nieokreślona	Ślad osadn
12.	Grzymała	92-66	7	44	Epoka kamienia	Nieokreślona	Ślad osadn

13.	Grzymała	92-66	8	45		Kultura przeworska	Ślad osadn
14.	Grzymała	92-66	9	46			
15.	Podlesie	92-66	1	35	Prehistoryczne		Ślad osadn
16.	Podlesie	92-66	2	36	Prehistoryczne		Ślad osadn
17.	Podlesie Sachalin	92-66	3	37	Prehistoryczne		Ślad osadn
18.	Wierzbica	92-66	4	30	Epoka kamienia , Prehistoryczne	Kultura łużycka	osada
19.	Wierzbica	92-66	5	31	Prehistoryczne	Kultura pucharów lejkowatych	Osada, Ślad osadn
20.	Wierzbica	92-66	6	32	Prehistoryczne		Ślad osadn
21.	Wierzbica	92-66	7	33	Wczesne średniowiecze,p óźne średniowiecze	Kultura przeworska	osada
22.	Wierzbica	92-66	8	34	późne średniowiecze	Kultura przeworska	osada
23.	Brzozówka	93-65	6	19	ep.kamienia prahist.		Ślad os. osada
24.	Kargów	93-65	4	23	Okr.wpł.rzymskich wcz. średniowiecze	przeworska	Osada osada
25.	Kargów	93-65	5	24	Prahist.		Ślad.os.
26.	Kargów	93-65	6	25	ep.kam. II okr.EB okr.halszt. Okr.wczesno-rzymski prahist.	Trzciniecka łużycka przeworska	Ślad os ślad os. osada osada osada
27.	Kargów	93-65	7	26	Prahist. Średn.		Ślad. ślad.osa dn.
28.	Brzozówka	93-66	7	1		Kultura łużycka	osada

29.	Brzozówka	93-66	8	2	Epoka kamienia	Kultura łużycka	Ślad osadn., osada
30.	Chałupki Grzymalskie	93-66	6	3	średniowiecze	Kultura łużycka	osada
31.	Chałupki Grzymalskie	93-66	7	4	Wczesne średniowiecze , późne średniowiecze		Ślad osad.
32	Chałupki Grzymalskie	93-66	8	5	prehistoryczne		Ślad osad.
33.	Chałupki Sieczkowskie	93-66	2	7		Kultura trzcinińska, Kultura łużycka, kultura przeworska	Ślad Osad., osada
34.	Chałupki Sieczkowskie	93-66	4	9		Kultura łużycka	osada
35	Chałupki Sieczkowskie	93-66	5	10	Średniowiecze	Kultura łużycka	osada
36.	Sieczków	93-66	2	12	późne średniowiecze		
37	Sieczków	93-66	3	13	późne średniowiecze		
38.	Sieczków	93-66	4	14		Kultura łużycka	osada
39.	Sieczków	93-66	5	15		kultura przeworska	osada
40.	Podlesie	93-66	4	16	prehistoryczne		Ślad osad.
41.	Tuczępy	93-66	2	18			
42.	Tuczępy	93-66	3	19	neolit	nieokreślona	Ślad osad.
43	Tuczępy	93-66	4	20	prehistoryczne	Kultura trzcinińska, Kultura łużycka	Ślad osad., osada
44.	Tuczępy - Wólka	93-66	5	21		Kultura trzcinińska	Ślad osad.
45	Tuczępy - Wólka	93-66	6	22			
46	Tuczępy -	93-66	7	23		Kultura	osada

	Wólka					trzcieniecka	
47.	Tuczepy	93-66	8	24	prehistoryczne		osada
48.	Tuczepy	93-66	9	25	prehistoryczne		osada
49.	Tuczepy	93-66	10	26	prehistoryczne		osada
50.	Wierzbica	93-66	4	27		Kultura łużycka, kultura przeworska	osada
51.	Wierzbica	93-66	9	28	prehistoryczne		osada
52.	Wierzbica	93-66	10	29		Kultura łużycka	osada
53.	Góra	93-66	1	31	Prehistoryczne, późne średniowiecze		osada
54.	Góra	93-66	2	32	Epoka kamienia, prehistoryczne		Ślad . Osad.
55.	Nieciesławice	93-66	2	34	Epoka kamienia, prehistoryczne	kultura przeworska	Ślad. Osad.
56.	Nieciesławice	93-66	3	35		Kultura łużycka	osada
57.	Nieciesławice	93-66	4	36	Neolit, późne średniowiecze	Kultura pucharów lejkowatych, kultura przeworska	osada
58.	Nieciesławice	93-66	5	37	średniowiecze	kultura przeworska	osada
59.	Nieciesławice	93-66	6	38	późne średniowiecze	kultura przeworska	osada
60.	Nieciesławice	93-66	7	39		kultura przeworska	osada
61.	Nieciesławice	93-66	8	40	Wczesny okres epoki brązu	Kultura trzcieniecka, Kultura łużycka, kultura przeworska	Ślad osad., osada
62.	Nieciesławice	93-66	9	41	prehistoryczne	Kultura trzcieniecka	osada
63.	Nieciesławice	93-66	10	42	Neolit	Kultura pucharów lejkowatych	osada

						lub kultura lądzielska , Kultura łużycka	
64.	Nieciesławice	93-66	11	43		Kultura łużycka	osada
65.	Nieciesławice	93-66	12	44		Kultura łużycka	osada
66	Nieciesławice	93-66	13	45	Epoka kamienia	Kultura łużycka	Ślad. Osadn, osada
67.	Nieciesławice	93-66	14	46	prehistoryczne		osada
68	Kargów	93-66	8	105	Neolit, prehistoryczne	kultura przeworska	osada
69	Kargów	93-66	10	107	Prehistoryczne,p óźne średniowiecze		Ślad osad.
70.	Kargów	93-66	11	108		Kultura łużycka	osada
71.	Kargów	93-66	12	109		Kultura łużycka	osada
72.	Kargów	93-66	13	10		Kultura łużycka	osada
73.	Kargów	93-66	14	111		Kultura trzcieniecka, Kultura łużycka	osada
74	Kargów	93-66	15	112		Kultura łużycka	osada
75	Chałupki Sieczkowskie	93-66	2	7		kultura trzcieniecka, kultura łużycka, kultura przeworska	ślad. Osad., osada
76	Niziny	93-67	3	27			
77.	Januszkowice	93-67	3	71	mezolit		
78	Niziny	93-67	14	95			
79	Rzędów	93-67	3	67	mezolit		śl.
80	Niziny	93-67	17	100	neolit		śl.
81	Rzędów	93-67	5	69	neolit		osada

82	Januszkowice	93-67	5	75	neolit	KCSz,KPL	
83	Jarosławice	93-67	5	88	neolit	KCSz	
84	Dobrów	93-67	3	84	Wcz.ep.brązu		śl.
85	Januszkowice	93-67	4	74	Wcz.ep.brązu		śl.
86	Januszkowice	93-67	6	76	Wcz.ep.brązu		śl.
87	Januszkowice	93-67	8	78	Wcz.ep.brązu		śl.
88	Januszkowice	93-67	11	99	Wcz.ep.brązu		śl.
89	Jarosławice	93-67	4	87	Wcz.ep.brązu		os.
90	Jarosławice	93-67	6	89	Wcz.ep.brązu		śl.
91	Niziny	93-67	10	36	Wcz.ep.brązu		śl.
92	Jarosławice	93-67	8	91	Wcz.ep.brązu	KT	so.
93	Niziny	93-67	28	107	Wcz.ep.brązu		śl.
94	Niziny	93-67	15	96	Wcz.ep.brązu		os.
95	Januszkowice	93-67	7	77		KŁ	os.
96	Niziny	93-67	4	28		KŁ	śl.
97	Rzędów	93-67	2	48		KŁ	śl.
98	Rzędów	93-67	4	68		KŁ	os.
99	Rzędów	93-67	6	72		KŁ	Cment.
100	Góra	93-67	3	85	mł.okr.przedrzy m, okr.wpł.rzymski ch.	KP	os.
101	Niziny	93-67	5	29	OWR	KP	śl.
102	Niziny	93-67	9	35	OWR	KP	śl.
103	Niziny	93-67	12	60	OWR	KP	śl.
104	Januszkowice	93-67	2	70	Wczesne średn.		śl.
105	Januszkowice	93-67	9	86	Wczesne średn.		Śl,
106	Januszkowice	93-67	12	110	Wczesne średn.		śl
107	Niziny	93-67	6	30	Wczesne średn.		os.
108	Niziny	93-67	8	34	Wczesne średn.		os.
109	Niziny	93-67	13	73	Wczesne średn.		śl.
110	Rzędów	93-67	7	79	Wczesne średn.		śl.
111	Rzędów	93-67	8	80	Wczesne średn.		śl.
112	Rzędów	93-67	10	82	Wczesne średn.		śl.
113	Januszkowice	93-67	10	98	średniowiecze		śl.
114	Niziny	93-67	1	25	średniowiecze		os.

115	Niziny	93-67	7	33	średniowiecze		os.
116	Niziny	93-67	11	37	średniowiecze		os.
117	Niziny	93-67	2	26	Pradziejowa nieokreślona		śl.
118	Jarosławice	93-67	7	90	nieokreślona		śl.

Wykaz skrótów

KCW- kultura ceramiki wstęgowej
 KPL- kultura pucharów lejkowatych
 KCSz- kultura ceramiki sznurowej
 KT- kultura trzcinińska
 KM- kultura mierzanowicka
 KŁ- kultura łużycka
 KP- kultura przeworska

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz.710 tj) nakłada na Wójta Gminy obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art.87 ust.1) Opracowany program wymaga uzyskania pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i jego przyjęcia przez Radę Gminy (art.87.ust.3). „ Program opieki nad zabytkami Gminy Tuczępy na lata 2021-2024” zgodnie z pismem z dnia 04 października 2021 roku uzyskał pozytywną opinię Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

W związku z powyższym, spełnione zostały wszystkie wymogi dotyczące opracowania i uzyskania opinii właściwego organu. Mając na uwadze prawidłową realizację ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przyjęcie uchwały według przedłożonego programu uważam za uzasadnione.